

WAGENINGEN UR

Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek (CVO)

Postbus 68
1970 AB IJMUIDEN
Tel: 0255 564600
Fax: 0255 564765
Bezoekadres: Haringkade 1, IJmuiden

CVO Rapport

Nummer: CVO 03.024

Programma Wettelijke Onderzoek Taken Visserijonderzoek DLO-programma 406

werkplan 2004

Drs. F.A. van Beek (edt)

Opdrachtgever: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Datum: december 2003

Aantal exemplaren:	58
Aantal pagina's:	58
Aantal tabellen:	
Aantal figuren:	
Aantal bijlagen:	

De Stichting DLO-
Centrum voor Visserijonderzoek
is geregistreerd in het
Handelsregister Gelderland
nr. 09098104
BTW nr. NL 8089.32.184.B01

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets van dit rapport mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting.....	4
I. Algemeen (max. 1 A4).....	8
II. Programma-afspraken en werkplan 2004	9
III. De beheersparagraaf.....	14
IV. Annex Werkplan 2004.....	18
1. Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij	19
1.1. Argumentatie	19
1.2. Projectbeschrijving	19
1.3. Onderdelen	20
1.4. Producten	23
1.5. Samenwerking.....	23
1.6. Begroting	24
2. Marktbemonstering zeevisserij.....	25
2.1. Argumentatie	25
2.2. Projectbeschrijving	25
2.3. Onderdelen	26
Pelagische vissoorten in diverse gebieden	29
2.4. Producten	32
2.5. Samenwerking.....	32
2.6. Begroting	33
3. Bestandsopnamen op zee	34
3.1. Argumentatie	34
3.2. Projectbeschrijving	34
3.3. Onderdelen	35
3.4. Overzicht benodigde vaartijd in 2004	37
3.5. Producten	37
3.6. Samenwerking.....	37
3.7. Begroting	38
4. Discardbemonstering en visserijstatistiek	39
4.1. Argumentatie	39
4.2. Projectbeschrijving	39
4.3. Onderdelen	40
4.4. Producten	41
4.5. Samenwerking.....	42
4.6. Begroting	42
5. Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren	43
5.1. Argumentatie	43
5.2. Projectbeschrijving	44
5.3. Onderdelen	44
5.4. Overzicht benodigde vaartijd in 2004	47
5.5. Producten	48
5.6. Samenwerking.....	48
5.7. Begroting	49
6. Monitoring schelpdierbestanden	50
6.1. Argumentatie	50
6.2. Projectbeschrijving	50
6.3. Onderdelen	51
6.4. Overzicht benodigde vaartijd in 2004	52
6.5. Producten	52
6.6. Samenwerking.....	53
6.7. Begroting	53
7. Kenniscirculatie	54
7.1. Argumentatie	54
7.2. Projectbeschrijving	54
7.3. Onderdelen	54
7.4. Producten	56
7.5. Begroting	56
8. Vrije ruimte	57

8.1.	Argumentatie	57
8.2.	Projectbeschrijving	57
8.3.	Onderdelen	57
8.4.	Producten	58
8.5.	Begroting	58

Samenvatting

Inleiding

In het DLO-programma 406: "Wettelijke Onderzoek Taken Visserijonderzoek" worden een aantal taken uitgevoerd die betrekking hebben op de visserij. Het programma omvat een aantal uiteenlopende onderzoeksonderwerpen, met als belangrijkste gezamenlijk element "een vereist zijn op grond van enigerlei wettelijke regeling" en een daaruit voortvloeiende langjarige looptijd. Het programma bestrijkt de periode 2002-2005 en is een voortzetting van de DLO programma's 212 (1994-1997) en 339 (1998-2001). In 2004 vindt een herijking van het programma plaats.

Naar aanleiding van de eisen, die door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) worden gesteld, met betrekking tot de kwaliteit, onafhankelijkheid en betrouwbaarheid van de uitvoering van strikte Wettelijk Taken heeft DLO in 2001, op basis van een in 2001 met het Ministerie van LNV overeengekomen WOT-statuuut, een aantal WOT-units opgericht die los staan van de contract-research-organisatie waarbij zij zijn ondergebracht. Het WOT onderzoek dat betrekking heeft op taken die worden uitgevoerd t.a.v. het visserijbeleid en visserijbeheer is met ingang van 2002 ondergebracht bij het "Centrum voor Visserijonderzoek" (CVO). Deze WOT-unit is gestationeerd bij het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek in IJmuiden.

Bij het WOT onderzoek kan op tweeërlei wijze onderscheid gemaakt tussen de verschillende taken. Het onderzoek kan worden ingedeeld in zware WOT en lichte WOT. Zware WOT taken hebben betrekking op voedselveiligheid en welzijn. Hiervan is in programma 406 geen sprake. Alle onderzoek is als lichte WOT geclassificeerd. Een tweede onderscheid kan worden gemaakt tussen strikte wettelijk taken, die betrekking hebben het uitvoeren van wettelijke regelingen, en ondersteunende taken of onderzoek, welke noodzakelijk worden geacht om de strikte taken te kunnen uitvoeren. De meeste taken die in programma 406 worden uitgevoerd hebben een strikt karakter. Wanneer er sprake is van ondersteunende taken is dit bij het betreffende programmaonderdeel aangegeven.

De onderzoekstaken in dit programma hebben overwegend een langlopend en toegepast karakter en zijn daarom inhoudelijk als qua omvang jaarlijks aan relatief weinig verandering onderhevig. Het onderzoek in het programma is onderverdeeld in 8 kernprojecten:

- Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij
- Marktbemonstering zeevisserij
- Bestandsopnamen op zee
- Discardbemonstering en visserijstatistiek
- Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren
- Monitoring schelpdierbestanden
- Kenniscirculatie/Communicatie
- vrije ruimte

Daarnaast wordt de coördinatie van het programma in een afzonderlijk project uitgevoerd. Met uitzondering van de projecten "Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij", "Kenniscirculatie/communicatie", "Vrije ruimte" en "Coördinatie" besteedt het CVO de uitvoering van de projecten in het WOT programma uit aan de contract-researchorganisatie: Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek. Het CVO heeft met deze organisatie een overeenkomst aangegaan welke de kwaliteit, onafhankelijkheid en betrouwbaarheid van het onderzoek, die conform het WOT-statuuut is vereist, garanderen.

Dit document bevat een actualisering van programma-afspraken voor rest van de looptijd van het programma, alsmede een omschrijving van de projecten en een werkplan en begroting voor 2004.

Belangrijkste veranderingen in het werkplan 2004 ten opzichte van 2003

Het werkplan voor 2004 is in grote lijnen gelijk aan dat voor 2003. De belangrijkste wijzigingen zijn in deze paragraaf samengevat.

- Het vorig jaar opgestarte project “Visbestanden in Mauritanië” is verdwenen. Tijdens een bilateraal overleg met de EC heeft deze aangegeven dat de verplichting tot het uitvoeren van een biologische bemonstering van de aanvoer geldt voor het land waarin de vis wordt aangevoerd. Aangezien de aanvoer van deze bestanden uitsluitend in het buitenland (Canarische eilanden) plaatsvindt is er voor Nederland geen bemonsteringsplicht.
- Het project “Ontwikkeling visserij-beheersinstrumenten” is verdwenen. In dit project zijn in het verleden een aantal kortlopende onderzoeken ondergebracht. Deze zijn allen afgesloten of in andere programma's ondergebracht met uitzondering van de ontwikkeling van een vermogensmeter. In dit projectonderdeel wordt aan Directie Vis ondersteuning verleend bij het ontwikkelen van een instrument waarmee het vermogen van schepen wordt gemeten. Dit projectonderdeel is nu ondergebracht in het project advisering.
- De onderdelen “Monitoring Salmoniden en zeldzame vissen” en “Monitoring trekvis Afsluitdijk” binnen het project “Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren” wordt in 2004 afgebouwd. In 2004 zal een eindrapportage worden gemaakt. De begroting van deze rapportage is ondergebracht in de vrije ruimte.
- Nieuw in het project “Bestandsopnamen op zee” is een Nederlandse bijdrage aan een internationaal gecoördineerde akoestische survey op Atlanto-scandische haring. De survey is een aantal jaren geleden uit het WOT programma geschrapt. De EC heeft echter te kennen gegeven dat de Nederland, op grond van zijn visrechten op deze soort verplicht is aan de survey bij te dragen. Hierin was bij het vaststellen van het programmabudget geen rekening gehouden.
- In 2004 zal Nederland bijdragen aan een internationale ei-survey op makreel en horsmakreel in westelijke wateren. De survey vindt om de 3 jaar plaats. Voor het uitvoeren van deze survey is het onderzoeksbudget van dit programma eenmalig met 205 k€ Euro verhoogd.
- Op verzoek van Directie Noord zal eenmalig een bijdrage worden geleverd aan een QSR (quality status report) voor de Waddenzee. De begroting van dit onderdeel is ondergebracht in de vrije ruimte.
- Naar aanleiding van een verplichting naar het Europees Parlement, laat de Europese Commissie in 2004 een evaluatie van de scholbox uitvoeren. Hierin wordt vanuit Nederland een belangrijk aandeel verwacht. De begroting van dit onderdeel is ondergebracht in de vrije ruimte.
- Voor Noordzee schol wordt door ICES geadviseerd in 2004 een herstelplan op te stellen. De wetenschappelijk bijdrage aan dit herstelplan is begroot in de vrije ruimte van het programma.
- Vanaf 2004 wordt de kwaliteitscontrole van de toestandsbeoordelingen van visbestanden door ICES werkgroepen niet meer door ACFM maar door afzonderlijke reviewgroepen uitgevoerd. De extra reis- en verblijfskosten, voorheen ten laste van ICES, komen nu ten laste van het onderzoeksprogramma.
- Voor paling wordt door de Europese Commissie een ‘Action Plan for the management of European Eel’ ontwikkeld. De wetenschappelijk bijdrage van Nederland aan dit plan is begroot in de vrije ruimte van het programma.
- Het voorgenomen werkplan voor het project “Monitoring schelpdierbestanden” is identiek aan dat van vorig jaar. Eind 2003 vindt echter een evaluatie plaats van het nationaal beleid ten aanzien van het beheer van schelpdierenbestanden (EVAII). Deze evaluatie kan er toe leiden dat een bijstelling van het voorgestelde programma in 2005 noodzakelijk is.
- Naar aanleiding van de Kaderbrief 2004 van LNV is het project Kennisverspreiding/Communicatie opnieuw ingericht.

Knelpunten

Het voorgaande hoofdstuk gaf aan dat er een aantal werkzaamheden uit het programma zijn verdwenen. Daarnaast zijn er een groter aantal werkzaamheden bijgekomen. Ten aanzien van de uitvoering van het programma worden een aantal knelpunten geconstateerd, waarbij in de voorgenomen herijking van het programma aandacht wordt gevraagd. Het programma groeit buiten zijn “financiële” jasje. Het voorgestelde programma kan in 2004 worden uitgevoerd omdat een aantal activiteiten zijn begroot uit de ‘vrije ruimte’ van het programma. Dit is gebeurd met instemming van DWK en de begeleidingscommissie van het programma. In totaal is 141 k€ van de vrije ruimte voor 2004 reeds gealloceerd. Daarnaast zijn, in meerdere mate dan afgelopen jaar een aantal ondersteunende WOT activiteiten gefinancierd uit de bij het programma behorende kennisbasis. De belangrijkste knelpunten zijn:

- ASH survey. Deze internationale bestandsopname is niet in het oorspronkelijke programma opgenomen en met het vaststellen van het budget voor de survey is dus geen rekening met

- deze bestandsopname gehouden. De Europese Commissie heeft echter aangegeven dat Nederland alsnog jaarlijks een bijdrage aan deze survey moet leveren. De begroting voor 2004 omvat tevens een bijdrage voor de kosten van het (buitenlandse) onderzoeksvaartuig
- Voor de monitoring van het IJsselmeer heeft RDIJ zich, vanwege bezuinigingsverplichtingen, in 2004 teruggetrokken als medefinancier. Echter zowel LNV (Dir Vis en Dir N) als RWS hebben belangstelling uitgesproken voor dit onderzoek naar aanleiding van internationale verplichtingen betreffende rapportage en monitoring van de kwaliteit van watersystemen voorkomende uit de Kaderrichtlijn Water. De ontwikkeling van het nationale onderzoeksplan voor de uitvoering van deze Kaderrichtlijn is echter nog niet zover dat er onderzoeksoopdrachten zijn uitgezet. De onder dit project vallende bemonstering van paling zal vanaf 2005 onderdeel uit gaan maken van de Europese verordening die lidstaten verplicht bepaalde gegevens te verzamelen. Bovengenoemde verwachtingen in overweging nemend is besloten het IJsselmeer onderzoek zo veel mogelijk doorgang te laten vinden. De paling en schubvisbemonstering zal in 2004 worden uitgevoerd geheel ten laste van het programma. De bestandsopnamen op het IJsselmeer in het najaar van 2004 zijn in de wachtkamer gezet en zullen alleen uitgevoerd worden wanneer in de loop van 2004 additionele middelen beschikbaar komen.
 - De glasaalbemonstering, die sinds 1938 bij den Oever wordt uitgevoerd is een van de belangrijkste gegevensbronnen m.b.t. de beoordeling van de ontwikkeling van de palingstand. De bemonstering werd t/m 2003 uitgevoerd door sluiswachters in dienst van RDIJ. Hiervoor werden geen kosten in rekening gebracht. RDIJ heeft, wegens eerder genoemde bezuinigingsverplichtingen, aangegeven, deze bemonstering in 2004 niet kosteloos te kunnen voortzetten. Voortzetting van de bemonstering is voorlopig gefinancierd uit de vrije ruimte van het programma. In de loop van 2004 zal een structurele oplossing voor het probleem worden gezocht.
 - De kwaliteitsbeoordeling van de toestandsbeoordeling van visbestanden, welke de basis vormen voor de advisering van ICES, werden tot dusverre door ACFM uitgevoerd en door ICES bekostigd. Door het, vanaf 2004, loskoppelen van beide activiteiten en de financiële lasten van de kwaliteitsbeoordeling bij de nationale instituten te leggen zijn de kosten toegenomen.
 - Een aantal extra activiteiten, zoals bijdragen aan een herstelplan voor schol en een actieplan voor paling, evaluatie van de scholbox leggen een additioneel beslag op het budget van het programma.
 - Het overgrote deel van het programmaproject wordt besteed aan het verzamelen van gegevens. Slechts een relatief klein deel van het programma wordt besteed aan analyse van de gegevens. Een deel van de analyse vond voorheen plaats in andere programma's die nu zijn weggevallen. Dit levert een knelpunt op, speciaal in gevallen waarin sprake is van visbestanden die in de problemen zijn, en de uitkomsten van de analyse grote consequenties kunnen hebben voor de biologische adviezen.
 - Afgelopen jaar zijn voor de meeste bemonsteringen protocollen geschreven waarin de uit te voeren werkzaamheden gedetailleerd zijn omschreven. In de praktijk vindt bemonstering plaats zoals omschreven in deze protocollen. Hierop wordt echter geen systematische controle uitgevoerd omdat er geen ruimte in het budget is. Het is wenselijk in de nabije toekomst een controle systeem op te zetten.
 - In 2003 is door Directie Vis een aanvang gemaakt met een reorganisatie van de vloot met onderzoeksvaartuigen. Deze schepen worden ingezet voor het uitvoeren van een aantal wettelijke taken. LNV heeft besloten om in 2004 de Stern uit de vaart te nemen en is voornemens om de ISIS in de loop van 2005 af te stoten. In de loop van 2004 zal een oplossing moeten worden gezocht voor vervanging van de inzet van deze schepen in het programma.

Met het oog op de ontwikkeling van de omvang van het programma in de komende jaren wordt verwacht dat, door een aanpassing van een EU dataverordening in 2004, waarin de omvang van de biologische bemonstering van zeevisbestanden is vastgesteld, de bemonstering van paling en een bestandsopname op blauwe wijting in wateren ten westen van Ierland zal worden opgenomen. Verder is een door de EU een verordening in voorbereiding die de lidstaten verplicht waarnemers mee te zenden aan boord van vissersschepen om de bijvangsten van dolfijnen te registreren. Deze taak zou kunnen worden ondergebracht in programma 406 en worden gecombineerd met het discardonderzoek.

Capaciteit van het programma

In het format is een beheersparagraaf opgenomen waarin een begroting van het programma is gepresenteerd. De begroting is gebaseerd op de tarieven zoals aangegeven in de kaderbrief. De totale capaciteit van het programma is begroot op 4,163 k€ waarvan 3,573 k€ ten laste van het LNV programabudget en 590 k€ extern wordt gefinancierd. In het door LNV gefinancierde gedeelte van het programma is 154 k€ doorgeschoven geld uit 2003 meegenomen naar 2004. Voor *ad hoc* vragen van LNV is een vrije ruimte in het programma gereserveerd ter grootte van 171 k€. Dit is 5% van het toegekende budget voor 2004. Aan de vrije ruimte is het doorgeschoven bedrag uit 2003 toegevoegd. Van de vrije ruimte is 141 k€ gealloceerd. De belangrijkste externe financiers zijn het Ministerie van V&W en PO schelpdieren. In FTE is de capaciteit van het programma 36.4 (exclusief het niet gealloceerde deel van de vrije ruimte) waarvan 3.5 extern gefinancierd.

Goedkeuring programma

Het concept werkplan is op 19 september 2003 door de begeleidingscommissie van programma 406 beoordeeld en goedgekeurd. Naar aanleiding van de wijzingen in het concept, die daarna zijn aangebracht, heeft een extra overleg met de voorzitter en secretaris van de begeleidingscommissie plaatsgevonden op 24 november 2003. De begeleidingscommissie is akkoord met de aangebrachte wijzigingen.

Format voor beleidsondersteunend onderzoek op terrein van voedsel en groen (DLO-, PO-, DLO/PO- en WOT-programma's) voor LNV per 1/1/2004

I. Algemeen (max. 1 A4)

1. Programmanummer: 406
2. Titel: Wettelijke Onderzoek Taken Visserijonderzoek
3. Werktitel: Wettelijk Visserijonderzoek
4. Programmaleider en trekkerinstituut/instelling: Frans van Beek, Centrum voor Visserijonderzoek
5. Uitvoerende instituten/instellingen: Centrum voor Visserijonderzoek (CVO), Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
6. Looptijd: 1-1-2002 t/m 31-12-2005
7. Budget: 3,419 (waarvan 0.205 eenmalig) k€
8. Karakter van het programma: WOT programma gericht op het uitvoeren van Wettelijke Onderzoek Taken voor de Nederlandse Overheid. Het programma omvat een aantal uiteenlopende onderzoek onderwerpen, met als gezamenlijk element een vereist zijn op grond van enigerlei wettelijke regeling en een daaruit voortvloeiende langjarige looptijd.
9. Beknopte omschrijving/samenvatting:
 - *Beleidsrelevante trefwoorden*: zeevisserij, binnenvisserij, schelpdiervisserij, monitoring bestanden, beleidsadvisering, gemeenschappelijk visserijbeleid, visbestanden, schelpdieren, populatiedynamica, visstandbeheer.
 - *Aanleiding, doel en randvoorwaarden (max. 5 regels)*: Het onderzoeksprogramma Wettelijke Onderzoek Taken Visserijonderzoek 2002-2005 vloeit voort uit voor de visserij van kracht zijnde internationale en nationale wettelijke regelingen. Het onderzoek vormt de basis voor de advisering ten behoeve van de beleidsvorming van het Nederlandse en Europese beleid op het gebied van het visserij- en visstandbeheer.
 - *Beoogde onderzoeksproducten (max. 1/3 A4)*: Het geven van adviezen en ondersteuning aan het Ministerie van LNV en de Europese Commissie inzake het beheer van de vis- en schelpdierbestanden in nationale en internationale wateren alsmede de visserij op deze bestanden ten behoeve van een verantwoorde exploitatie van deze bestanden.
 - *(Potentiële) gebruikers van de onderzoeksresultaten*: Directie Visserij (Ministerie LNV), Rijkswaterstaat (Ministerie V&W), Europese Commissie (DGFISH).
10. Samenstelling begeleidingscommissie (geef tevens aan wie voorzitter en secretaris zijn, en de contactpersoon bij DWK): Ir. L.R.M. Lomans (Dir. Vis., voorzitter), Ir. J.M.H.M. van Geffen. (Expertisecentrum LNV, secretaris), Drs. F.A. van Beek (CVO, programmaleider), drs. B.M. Schoute (Dir. Vis), ir. R.L.P. Lanter (Dir. Vis), W.M. Remmelts (Dir. Natuur). Contactpersoon bij DWK is Ir. J.A. Comelese.

II. Programma-afspraken en werkplan 2004

11. Relevantie voor LNV-beleid en bijdrage aan maatschappelijke thema's

De onderzoekstaken, die in dit programma worden uitgevoerd, worden verricht ten dienste van de uitvoering van op internationaal (EU) en nationale wetgeving te baseren maatregelen, die betrekking hebben op de regulering van de visserij en de bescherming van visbestanden (Gemeenschappelijk Visserij Beleid, GVB).

De doelstelling van het op visstandbeheer gerichte onderzoek is het op regelmatige tijden maken van schattingen van aanwezige commerciële en niet-commerciële bestanden van vissen, schaal- en schelpdieren in gebieden waar de Nederlandse visserij wordt uitgeoefend, alsmede het vaststellen van de omvang en samenstelling van de vangsten door de visserij, teneinde daarmee de mogelijkheid te scheppen om door middel van populatiedynamische analyses veranderingen in de diverse populaties te relateren aan de effecten van de visserij. Het onderzoek wordt uitgevoerd ten behoeve van het opstellen van biologische adviezen voor de overheid ten aanzien van het visserijbeleid.

12. Relevante doelgroepen en (potentiële) gebruikers van de onderzoeksresultaten en hoe zijn ze bij het onderzoek betrokken

De belangrijkste doelgroepen zijn de Directie Visserij van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Europese Commissie welke verantwoordelijk zijn voor het visstandbeheer in nationale en Europese wateren. De uitvoering van de datacollectie voor zeevisbestanden, welke wordt uitgevoerd in het kader van EU verordening (EG) Nr. 1639/2001, wordt begeleid door een stuurgroep bestaande uit medewerkers van Directie Visserij, het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek en LEI.

Met betrekking tot de afstemming van het onderzoek op de doelgroep vindt op het niveau van onderzoeker regelmatig direct overleg plaats met de betrokken LNV beleidsmedewerkers van Directie Visserij. De onderdelen van het programma, die tevens worden uitgevoerd voor de Europese Commissie, worden jaarlijks door deze geëvalueerd en op aanwijzing van de Commissie vindt een bijstelling van de inhoud van het programma voor volgende jaren plaats.

13. Wat wordt er opgeleverd?

Beoogde producten van het onderzoek, inclusief kennisdoorwerking en externe communicatie
(max. 1 A4)

- 13.1. Uitvoeren van de Nederlandse bijdrage aan een internationaal monitorprogramma waarin gegevens worden verzameld over visbestanden in internationale wateren en de Nederlandse visserij op deze bestanden. De verzameling van de gegevens is essentieel om adviezen en ondersteuning aan het visserijbeleid te geven (uitvoering Europese regelgeving). De gegevens worden opgeslagen in een databank.
- 13.2. Adviezen en ondersteuning aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan, aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten (communautair Visserijbeleid) en toelevering van de gegevens en beoordeling daarvan voor de Quality Status Rapporten (QSR).
- 13.3. Bijdragen aan het totstandkomen van adviezen van de ICES aan de EU inzake het beheer van aquatische ecosystemen, inclusief het TAC- en Quota-beleid voor ruim honderd verschillende bestanden van commercieel belangrijke vissoorten in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan (communautair Visserijbeleid).
- 13.4. Adviezen ter ondersteuning aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van in het IJsselmeer aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten, inclusief adviezen inzake het visstandbeheer (Visserijbeleid IJsselmeer).
- 13.5. Adviezen ter ondersteuning aan het Ministeries van LNV en V&W inzake toestand en ontwikkeling van de visstand in de grote rivieren, inclusief adviezen inzake het visstandbeheer.

- 13.6. Adviezen ter ondersteuning aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van commerciële en niet-commerciële schelpdierbestanden in de Nederlandse Kustwateren ten behoeve van een verantwoorde exploitatie van delen van deze bestanden, rekening houdend met de vastgestelde reserveringen ten behoeve van relevant geachte vogelbestanden (Visserijbeleid Kustvisserij). Bovendien een inventarisatie van plaats en biomassa van schelpdieren in het litoraal en sublitoraal in verband met het trilaterale monitoringsprogramma als mede toelevering van de gegevens en beoordeling daarvan voor de Waddenzee QSR rapporten (uitvoering nationale regelgeving).
- 13.7. Verbetering van de technieken en strategieën van monitoringprogramma's, inclusief de kwaliteitsborging van de verkregen resultaten.
- 13.8. Voorlichting van en communicatie met de betrokken sector en overige stakeholders.

14. Aanpak en organisatie van het onderzoek

A. Op programmaniveau

(max. 1 A4)

14.1. Coördinatie onderzoeksactiviteiten, fasering en aanpak

De vraagstelling per hoofdcomponent is zowel inhoudelijk als qua omvang jaarlijks aan relatief weinig veranderingen onderhevig. Het programma omvat daardoor in principe een jaarlijks terugkerend aantal werkzaamheden, die soms nauw met elkaar samenhangen, maar ook op langere termijn geen duidelijke fasering kennen.

Het onderzoek wordt in de volgende projecten uitgevoerd:

- Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij
- Marktbemonstering zeevisserij
- Bestandsopnamen op zee
- Discardbemonstering en visserijstatistiek
- Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren
- Monitoring schelpdierbestanden

Daarnaast zijn het programmamanagement, kenniscirculatie en vrije ruimte in afzonderlijke projecten ondergebracht.

Het programma wordt gecoördineerd door de programmaleider. De projecten in het programma worden beheerd door een projectleider. Deze is verantwoordelijk voor de oplevering van de producten en de financiële bewaking van het project. De projecten zijn onderverdeeld in een aantal deelprojecten welke worden uitgevoerd door een deelprojectleider.

De activiteiten die in het programma worden uitgevoerd worden jaarlijks gepland in een werkplan (dit document). Voor ieder afzonderlijk project wordt door de projectleider een planning gemaakt. Deze planning omvat het vaststellen van deadlines voor het opleveren van deelproducten alsmede de allocatie van de voor het project beschikbare capaciteit en budget. De voortgang van de projecten wordt ieder kwartaal schriftelijk gerapporteerd aan de programmaleider. Budgetbewaking en capaciteitsbewaking geschied op maandbasis en eens per jaar wordt een voortgangsrapport gemaakt t.b.v. DWK.

LNV is primair verantwoordelijk voor het verzamelen van gegevens in het kader van EU verordening (EG) Nr. 1639/2001. De voortgang van deze activiteiten wordt bewaakt en gecoördineerd door een stuurgroep waarin LNV, LEI, en CVO vertegenwoordigd zijn. Het discardonderzoek aan boord van commerciële vaartuigen wordt tevens begeleid door stuurgroepen waarin vertegenwoordigers van het bedrijfsleven zitting hebben.

Monitoring, toestandsbeoordeling en advisering met betrekking tot zeevisbestanden zijn sterk verankerd in internationale samenwerkingsverbanden, zowel binnen de ICES als binnen de EU. De concrete invulling van het onderzoek wordt daardoor in grote mate bepaald door deze internationale ka-

ders via internationale 'planning groups'. Dit gegeven leidt tot beperkingen voor de begeleidingscommissie om het Nederlandse deel van het onderzoek te sturen.

14.2. Interactie kennisgebruikers – onderzoekers (Communicatieplan)

Naast de twee jaarlijkse bijeenkomsten van de begeleidingscommissie 406, vindt regelmatig overleg plaats tussen de beleidsdirectie Visserij en de programmaleider over de invulling van het werkplan van het komende jaar, vergezeld door een aantal projectleiders. Het overleg wordt gecoördineerd door de onderzoekscoördinator van de beleidsdirectie.

De programmaleider onderhoudt regelmatig (lees maandelijks) contact met de onderzoekscoördinator van de betrokken beleidsdirectie over de voortgang en eventuele knelpunten binnen het onderzoek en de ontwikkeling van nieuwe onderzoeksvragen binnen de beleidsdirecties.

Daarnaast vindt met regelmaat overleg plaats tussen onderzoekers en diverse kennisgebruikers over de tussentijdse onderzoeksresultaten. Het overleg vindt zowel gestructureerd plaats als op *ad hoc* basis. Werkplannen worden indien noodzakelijk bijgesteld aan de hand van dit overleg.

Resultaten en adviezen worden gepresenteerd in de vorm van nota's en rapporten en veelal mondeling toegelicht. Adviezen die in internationaal verband tot stand komen worden altijd zowel schriftelijk als mondeling toegelicht.

Belangwekkende resultaten en adviezen worden, met instemming van de opdrachtgever, tevens toegelicht in vakbladen die op de visserijsector gericht zijn en worden middels internet gepubliceerd.

14.3. Interactie tussen onderzoekers, interne communicatie, samenhang tussen projecten binnen het programma, samenhang met andere programma's en samenwerking met andere instellingen en organisaties

Interne communicatie

De programmaleider overlegt met de projectleiders over de vaststelling en de voortgang van het werkplan. Minimaal 1x per kwartaal wordt per project een voortgangsverslag gemaakt en vindt een managementgesprek plaats tussen de programmaleider en de projectleider. De uitvoering van de projecten wordt gestuurd door projectteams onder leiding van de projectleider.

Samenhang tussen projecten

De projecten "Marktbemonstering zeevisserij", "Bestandsopnamen op zee" en "Discardbemonstering en visserijstatistiek" zijn dataverzamelingsprojecten. In deze projecten wordt de informatie verzameld welke wordt gevraagd in het kader van EU verordening (EG) Nr. 1639/2001. Deze informatie wordt gebruikt in het project "Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij" voor de productie van de uiteindelijke kennisproducten. De projecten "Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren" en "Monitoring schelpdierbestanden" zijn op zich zelf staande projecten waarin dataverzameling en advisering zijn gecombineerd. Het project "Ontwikkeling visserij-beheersinstrumenten" is geen strikte wettelijk taak. In dit project wordt op verzoek van Directie Visserij, specifieke ondersteuning gegeven aan een intern LNV project.

Samenhang met ander programma's

De biologische gegevens, verzameld in dit programma, worden tevens gebruikt voor onderzoek dat wordt uitgevoerd in de open programmering rond het thema "Multifunctioneel gebruik van de groene en blauwe ruimte" welke door het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek wordt uitgevoerd. In dit kader vindt ook uitwisseling van kennis en expertise plaats. Daarnaast is er samenhang met het F-project, welke door gezamenlijk door Directie Visserij, Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek en visserijsector wordt uitgevoerd. Dit project richt zich vooral op het verbeteren van de communicatie en voorlichting met betrekking tot onderzoeksmethoden en onderzoeksresultaten. Daarnaast wordt binnen dit project getracht de betrokkenheid van de visserijsector bij het verzamelen van informatie te vergroten. Economische gegevens over de visserij worden verzameld door het LEI in DLO-programma 375.

Samenwerking Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek en CVO

Naar aanleiding van de eisen, die door het Ministerie van LNV worden gesteld aan de onafhankelijkheid en betrouwbaarheid van de uitvoering van strikte Wettelijke taken, heeft DLO in 2001 een aantal WOT-units opgericht die los staan van de DLO contract-researchorganisatie. Het WOT onderzoek dat betrekking heeft op taken die worden uitgevoerd t.a.v. het visserijbeleid en visserijbeheer is ondergebracht bij het "Centrum voor Visserijonderzoek" (CVO) gestationeerd bij het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek. Met uitzondering van het project "Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij" besteedt het CVO de uitvoering van de projecten in het WOT programma uit aan het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek, onder voorwaarden die de kwaliteit, onafhankelijkheid en betrouwbaarheid van het onderzoek garanderen. Het project "Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij" wordt door het Centrum zelf uitgevoerd, waarbij expertise grotendeels bij het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek wordt ingehuurd.

Samenwerking met derden

De uitvoering van monitoring en assessment van visbestanden is sterk ingebed in internationale samenwerkingsverbanden, met name binnen ICES, EU en Internationale Rijn Commissie (IRC). Bij de uitvoering en planning van deze activiteiten wordt nauw samengewerkt met internationale organisaties en buitenlandse visserij-instituten.

Het discardonderzoek vindt plaats op bedrijfsschepen. Door middel van stuurgroepen, waarin ook de visserijsector en Directie Visserij is vertegenwoordigd, wordt dit onderzoek gecoördineerd. Voor de uitvoering van het discardonderzoek is medewerking vereist van de eigenaar en bemanning van de schepen waarop de bemonstering plaats vindt.

Met betrekking tot de nationale visserijstatistiek wordt samengewerkt met het LEI. Ook wordt in het kader van door de EU verplichte dataverzameling met het LEI samengewerkt

Uitvoering van monitoring van schelpdierbestanden vindt plaats in samenhang met aansluitende activiteiten van Alterra en het RIKZ. Bij de uitvoering van de bestandsopnamen op schelpdierbestanden in de Nederlandse kustwateren wordt tevens nauw samengewerkt met de betrokken sector. De schelpdiersector participeert in deze bestandsopnamen en draagt bij in de financiering.

De bestandsopnamen in het IJsselmeer en in de grote rivieren wordt mede uitgevoerd in opdracht van Rijkswaterstaat (Monitoring van de Waterstaatkundige Toestand des Lands [MWTL]). Rijkswaterstaat draagt zorg voor een deel van de financiering van deze bestandsopnamen.

B. Werkplan 2004

- 14.4. Geef op programmaniveau een korte beschrijving van de geplande activiteiten, uitgaande van het beschikbare budget bij het scenario van 10 mln Euro korting (programmabudget zoals aangegeven in bijlage B van de Kaderbrief); geef hierbij tevens de samenhang tussen de projecten aan.

De activiteiten in 2004 omvatten het verzamelen van biologische en statistische gegevens van vis-, schaal- en schelpdieren, zowel in het veld met behulp van vaartuigen, als van de aanvoer op het land. Deze gegevens worden geanalyseerd. De analyses vormen de basis voor beleidsadviezen. De samenhang van de projecten waarin deze activiteiten plaatsvinden is gegeven in sectie 14.3. Daarnaast worden aanvullende activiteiten ontplooid ten aanzien van kenniscirculatie (zie sectie 7 in de Annex). Ten aanzien van de voorgenomen herijking van het programma door DWK in 2004 is extra tijd ingeruimd in de coördinatie van het programma.

- 14.5. Geef aan wat additioneel gedaan kan worden in geval van het scenario van 5 mln Euro korting (programmabudget zoals aangegeven in bijlage 1 van de Kaderbrief).

Dit scenario is niet meer van toepassing.

- 14.6. Maak als bijlage bij het werkplan een projectenbundel, bestaande uit 1 A4-tje per project (zie projectformat, bijlage 1). Geef per project een korte beschrijving van geplande activiteiten

(incl. budget en looptijd) en de aansluiting op activiteiten in voorgaand jaar, welke producten en diensten wanneer geleverd zullen worden en de contactpersoon vanuit de doelgroep ("probleemeigenaar"). Geef tevens per project een onderbouwing van de begrote kosten (personele kosten: fte per categorie; materiële kosten; overige kosten)

Een beschrijving van de afzonderlijke projecten, alsmede een onderbouwing van de begrote kosten wordt gegeven in bijlage IV. Annex Werkplan 2004. De "probleemeigenaar" is aangegeven in de tabel in sectie 15

- 14.7. Hoe wordt er zorg voor gedragen dat de tussen- en eindresultaten van het onderzoek bij de gebruiker komen en worden gebruikt of vertaald naar beleidsvorming? Welke specifieke activiteiten worden er binnen het programma ontplooid op het gebied van kennisoverdracht/kennisgebruik richting de doelgroep van het programma?

De programmaleider ziet toe dat de tussen- en eindresultaten van het onderzoek bij de gebruiker beschikbaar komen in een format welk bruikbaar is voor beleidsvorming. Hij zorgt er tevens voor dat de resultaten en conclusies voor de gebruiker worden samengevat zonodig en door de onderzoeker mondeling worden gepresenteerd en toegelicht. Of de resultaten ook werkelijk door de gebruiker worden gebruikt in de beleidsvorming is een beslissing aan de gebruiker. Zie ook sectie 14.2.

Een aantal specifieke activiteiten zijn gericht op het vertalen en presenteren van de resultaten naar de visserijsector en het publiek (zie ook sectie 7 van de Annex). Via de North Sea Commission Fisheries Partnership worden (op experimentele wijze) resultaten van visbestandsonderzoek aan de sector gepresenteerd en bediscuteerd. De hierbij gemaakte opmerkingen en aanvullende informatie die wordt verkregen wordt meegenomen bij de voortgang van het onderzoek. Ook worden resultaten van het onderzoek specifiek gericht op deze doelgroep gepubliceerd in vakbladen en op de website van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek.

III. De beheersparagraaf

15. Onderzoeksbegroting en projectenoverzicht 2004

Onderbouwing programmakosten voor het LNV-gefinancierde deel in 2004:

- *Geef de begrote kosten op programmaniveau en op projectniveau weer.*
- *Indien relevant, vermeld de omvang van het onderhanden werk (projecten doorgeschoven vanuit voorgaande jaren naar 2004).*
- *Indien een deel van het programma nog niet is toegewezen aan projecten, geef dan aan op welke wijze en wanneer de verdere invulling van projecten zal plaatsvinden.*
- *Onderstaande tabellen kunnen in de vorm van een spreadsheet tabel aangeleverd worden.*

Het WOT-programma is vrijgesteld van de bezuinigingsoperatie die voor 2004 is aangekondigd. De begroting van het door LNV gefinancierde deel van het programma is samengevat in de onderstaande tabel. Het totaal van de begroting (kolom J) is 3,573 k€. Het budget is in 2004 eenmalig verhoogd met 205 k€ voor het uitvoeren van een eisenquête op makreel en horsmakreel welke eens in de drie jaar plaats vindt. De vrije ruimte van het programma is 5% van het LNV budget plus een doorgeschoven deel van 2003.

Het programma kan in 2004 worden uitgevoerd omdat een aantal activiteiten zijn begroot uit de 'vrije ruimte' van het programma. Dit is gebeurd met instemming van DWK en de begeleidingscommissie van het programma. In totaal is 141 k€ van de vrije ruimte voor 2004 reeds gealloceerd. Daarnaast worden, in meerdere mate dan afgelopen jaar, een aantal ondersteunende WOT activiteiten gefinancierd uit de bij het programma behorende kennisbasis.

De begroting is exclusief de kosten van de onderzoeksvaartuigen welke door LNV beschikbaar worden gesteld. Een uitzondering hierop is de ASH survey welke met een Deens onderzoeksvaartuig wordt uitgevoerd en waarvoor een bijdrage uit het programma wordt geleverd.

Bezuinigingsscenario 1 (korting 10 mln Euro, zie bijlage B Kaderbrief voor beschikbare programmabudget):

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Project-nr.	Projecttitel	Projectleider +instituut	Contactpers doelgroep ("probleem- eigenaar")	Looptijd	Personele kosten (€ x 1000)	Materiële kosten (€ x 1000)	Overige kosten (omzet derden) (€ x 1000)	Door- geschoven uit 2003	Besteed- baar budget in 2004
406-3-11-12090	Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij	drs. F.A. van Beek CVO	ir. L.R.M. Lomans Dir Vis.	2002-2005	345.1	19.5			364.6
406-3-15-12100	Marktbemonstering zeevisserij	drs. A.T.G.W. Eltink RIVO	drs. B.M. Schoute J.J.M. Paardekoper Dir Vis.	2002-2005	599.2	76.0			675.2
406-3-17-12110	Bestandsopnamen op zee	dr. H.J.L. Heessen RIVO	drs. B.M. Schoute J.J.M. Paardekoper Dir Vis.	2002-2005	939.7	134.1			1086.8
406-3-22-12130	Discardbemonstering en visserijstatistiek	drs. M.A Pastoors RIVO	drs. B.M. Schoute J.J.M. Paardekoper Dir Vis.	2002-2005	368.9	13.0			381.9
406-3-14-12120 406-3-14-12122	Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren	dr. C. Deerenberg RIVO	J.J. van Dijk Dir Vis.	2002-2005	241.0	42.2			283.2
406-3-02-12080	Monitoring schelpdierbestanden	dr. J.A. Craeymeersch RIVO	ir. R.L.P. Lanter Dir Vis.	2002-2005	269.1	27.7			396.8
406-3-11-12160	Kenniscirculatie	ir. A.V. Baerveldt CVO	ir. L.R.M. Lomans Dir Vis.	2003-2005	73.9	10.3			84.2
406-3-11-12150	Coördinatie programmaleider / - team	drs. F.A. van Beek CVO	ir. L.R.M. Lomans Dir Vis.	2004	87.2	0.7			87.9
406-3-11-12170	Vrije ruimte (5%)	drs. F.A. van Beek CVO	ir. L.R.M. Lomans Dir Vis.	2004	104.0	37.0 ¹	29.9 ²	154.0	325.4
Totaal					3028.1	360.5	29.9	154	3572.5

¹ inclusief uitbesteed werk

² niet gealloceerde vrije ruimte

Geplande bijdrage van de verschillende DLO- en PO-instellingen

De FBEZ-afdelingen van de instituten van Wageningen UR gebruiken deze informatie voor het opstellen van begrotingen voor 2004. Het betreft voornamelijk een indicatieve inzet waaraan geen rechten ontleend kunnen worden.

DLO-instituut/ PO-instelling	Budget 2004 bij bezuinigingsscenario 1 (korting € 10 mln) (€ x 1000)	
CVO	536.7	
Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek -BE	2,414.0	
Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek -CSO	296.8	
Vrije ruimte voor ad-hoc vragen in 2004 (5%)	325.0	
Nog te specificeren		
Totaal	3,572.5	

16. Percentage matching in 2004:

- Vermeld projecten gefinancierd vanuit het programmbudget en projecten die organisatorisch tot het programma behoren en die (gedeeltelijk) worden gefinancierd door derden.
- Geef het (geschatte) percentage van het LNV-programmabudget dat in 2004 benut zal worden voor contrafinanciering van projecten van EU, EET etc.
- Maak expliciet onderscheid tussen projecten waarvoor de contrafinanciering al geregeld is en projecten die in voorbereiding zijn.
- Geef eveneens aan of de geplande projecten een commitment hebben van de begeleidingscommissie c.q. klankbordgroep.

A	B	C	D	E	F	G	H
Project-nr.	Projecttitel	Looptijd matching	Inzet LNV- financiering tbv matching (€ x 1000)	Aanvullende financiering buiten LNV (€ x 1000)	Cofinancier buiten LNV (EU, EET, etc.)	Reeds geregeld met cofinancier Ja / nee	Akkoord begeleidings commissie/ klankbord- groep Ja / nee
406-3-17-12110	Bestandsopnamen op zee	2004	6.4	12.8	EU	ja	ja
406-3-14-12120	Vis- en visserijonderzoek	2004	179.4	226.3	RWS	ja	ja
406-3-14-12122	Binnenwateren						
406-3-02-12080	Monitoring schelpdierbestanden	2004	167.5	351.3 ³	PO mossel PO kokkel	nee	ja
Totaal			353.3				
% LNV-financiering tbv contrafinanciering (=X/LNV-budget*100%)			9.9				

³ inclusief beschikbaar stellen van schepen door de sector

17. Kwaliteitsborging

(max 1 A4)

Geef aan hoe de kwaliteit van het programma wordt geborgd, zowel binnen DLO als door LNV;

17.1. CVO en het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek

Het CVO beschikt over een eigen kwaliteitshandboek. Aangezien het CVO veel werk uitbesteed aan het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek is dit een aanvulling op het kwaliteitssysteem en handboek van dit instituut.

In oktober 2002 heeft, primair betrekking hebbend op de uitvoering van wetenschappelijk onderzoek, ISO 9001 accreditatie plaatsgevonden. In november 2003 heeft succesvol een heraudit plaatsgevonden volgens de nieuwe ISO 9000-2000 norm. Door de implementatie van dit kwaliteitssysteem is de kwaliteit van de diensten die het CVO bij het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek inhuurt voldoende geborgd.

De onafhankelijkheid van het onderzoek wordt gewaarborgd door de voorzieningen en procedures die zijn beschreven in dit gezamenlijke kwaliteitsboek en zijn in overeenstemming met het WOT-statuuT.

Het CVO hanteert daarnaast een handboek dat betrekking heeft op de wijze van uitvoering van de dataverzameling. Dit kwaliteitshandboek bevat voor alle activiteiten gedetailleerde richtlijnen bevatten, over de wijze, waarop het onderzoek zowel binnen het CVO als het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek wordt uitgevoerd. Bij de herijking van het programma in 2004 zal DWK aangeven of het noodzakelijk is dit handboek te certificeren. Daarnaast vinden regelmatige evaluaties plaats over de doelmatigheid en kwaliteit van de wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd en worden zonodig aanpassingen aangebracht.

17.2. Begeleidingscommissie

De uitvoering van voorgenomen onderzoek in het programma wordt vastgelegd in jaarlijkse werkplannen welke door de programmaleider worden opgesteld. Na afloop van het jaar wordt een jaarverslag gemaakt, waarin wordt aangegeven welk deel van het voorgenomen onderzoek is gerealiseerd. De goedkeuring van de werkplannen en de evaluatie van het onderzoek wordt uitgevoerd door de begeleidingscommissie van het programma.

Deze begeleidingscommissie komt minstens twee maal per jaar bijeen om de werkplannen voor het komende jaar en het gerealiseerde werkprogramma van het afgelopen jaar te beoordelen. Eén jaar na het operationeel worden van het programma vindt een ex-ante evaluatie plaats, na drie vindt een ex-post evaluatie plaats. Jaarlijks wordt geëvalueerd of de werkplannen in overeenstemming zijn met de programma-afpraak en zonodig wordt het werkplan bijgesteld.

IV. Annex Werkplan 2004

1. Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij

werkplan 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij
Projectnummer(s)	406-3-11-12090
uitvoerende instellingen	Stichting DLO, Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Projectleider	drs. F.A. van Beek
Overige medewerkers	dr. M. Dickey-Collas, prof. dr. N. Daan, drs. A.T.G.W. Eltink, dr. H.J.L. Heessen, dr. S.B.M. Kraak drs. M.A. Pastoors en mr. S. Verver
gebruiker van de resultaten	Directie Visserij (LNV)
contactpersoon van de gebruikersgroep	ir. L.R.M. Lomans (Dir. Vis.)

1.1. Argumentatie

Het beleid voor de Nederlandse zeevisserij wordt in belangrijke mate bepaald door het EU-visserij-beleid. De doelstellingen van dit beleid zijn het instandhouden van de biologische rijkdommen van de zee en een duurzame en evenwichtige exploitatie van deze rijkdommen onder verantwoorde economische en sociale omstandigheden. Het instandhouden van visbestanden is één van de hoofddoelstellingen van het beleid. De besluitvorming ten aanzien van de te nemen beheersmaatregelen dient gebaseerd te zijn op degelijke wetenschappelijke adviezen (Verordening (EG) Nr. 2371/2002 van de Raad).

Het beheer van visbestanden in de Binnenwateren is door de Rijksoverheid in vrijwel alle gevallen gedelegeerd aan Visstand-Beheers-Commissies. Het beheer van de IJsselmeervisserij wordt echter door overheid en bedrijfsleven gezamenlijk gedragen. Grensoverschrijdende beheersaspecten van de aal (EU), en in kleiner verband ook van Salmoniden (Rijn Actie Programma) overstijgen de Visstand-Beheers-Commissies en zijn aan internationale regelgeving gebonden.

De biologische toestand van de geëxploiteerde visbestanden is een belangrijke graadmeter bij het vaststellen van beleidsmaatregelen. Ook de potentiële exploitatiemogelijkheden van deze bestanden zijn van groot belang. In recente jaren spelen de effecten van de visserij op de ecosystemen een toenemende rol bij het vaststellen van het visserijbeleid.

1.2. Projectbeschrijving

Binnen dit project worden de beleidsuitvoerende overheden geadviseerd over het beheer van visbestanden, de wijze van exploitatie door de visserij en de lange en korte termijn effecten van de exploitatie op deze bestanden alsmede op het mariene ecosysteem. De advisering is gebaseerd op de toestandsbeoordeling van de visbestanden. De toestandsbeoordeling vindt plaats op basis van analyse van nationale (zoetwater) en internationale (zee) gegevens welke in andere projecten zijn verzameld. Voor de zeevisbestanden vindt zowel de advisering als de toestandsbeoordeling plaats in een internationaal kader. De economische advisering valt buiten dit onderzoeksproject.

Met uitzondering van het onderzoek aangegeven in sectie 1.3.8 behoren alle onderdelen in dit project tot de categorie strikte WOT.

Het werkprogramma omvat de volgende onderdelen:

- a) de toestandsbeoordeling van door de visserij geëxploiteerde zeevisbestanden,
- b) de toestandsbeoordeling van door de visserij geëxploiteerde bestanden in het IJsselmeer
- c) advisering aan Directie Vis en de Europese Unie,

- d) bijdrage aan een Quality Status Report (QSR) voor de Waddenzee,
- e) een aantal ondersteunende activiteiten die essentieel zijn om de toestandsbeoordeling en advisering te kunnen uitvoeren.

1.3. Onderdelen

1.3.1. Toestandsbeoordeling van door de visserij geëxploiteerde zeevisbestanden

De toestandsbeoordeling voor de zeevisbestanden in Noordoost Atlantische wateren wordt door de International Council for the Exploration of the Sea (ICES) gecoördineerd en vindt plaats in internationale werkgroepen. De belangrijkste bronnen van informatie hierbij zijn de gegevens die worden verzameld in de projecten "Marktbemonstering zeevisserij", "Bestandsopnamen op zee" en "Discardbemonstering en visserijstatistiek" alsmede in vergelijkbare projecten die in andere landen worden uitgevoerd. De voor Nederland belangrijke vissoorten waaraan wordt meegewerkt zijn haring, makreel, horsmakreel, blauwe wijting, schol, tong, kabeljauw en wijting in de visgebieden waar Nederland visrechten heeft. Naast de toestandsbeoordelingen zelf zullen regelmatig evaluaties worden uitgevoerd naar de betrouwbaarheid van deze toestandsbeoordelingen.

In 2004 worden bijdragen geleverd aan de toestandbeoordelingen van bestanden die worden uitgevoerd door de ICES Herring Assessment Working Group for the Area South of 62° N, HAWG (maart 2004), ICES Northern Pelagic and Blue Whiting Fisheries Working Group, WGNPBW (april/mei 2004), ICES Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy, WHMHSA (september 2004) en de ICES Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak (september 2004).

De voorbereidende werkzaamheden voor deze werkgroepen, inhoudende het opwerken van de gegevens afkomstig van de marktbemonstering, de bestandsopnamen, de vangststatistieken, welke door de werkgroepen gebruikt worden, alsmede het doen van proefassessments en de voorbereiding van niet standaardvragen, die op de agenda van de werkgroep zijn geplaatst, zijn een onderdeel van het werkpakket.

1.3.2. Toestandsbeoordeling van door de visserij geëxploiteerde bestanden in het IJsselmeer

De toestandsbeoordeling van door de visserij geëxploiteerde schubvisbestanden in het IJsselmeer vindt plaats op basis van een analyse van gegevens welke worden verzameld in het project "Vis en Visserijonderzoek Binnenwateren" en vormt de basis voor de advisering aan LNV. De toestandbeoordeling van paling in Europese binnenwateren wordt uitgevoerd door de ICES/EIFAC Working Group on Eels, WGEEL (oktober 2004).

1.3.3. Advisering aan Directie Visserij en Europese Unie

Beleidsadvisering met betrekking tot de biologische (en technische) aspecten van het beheer van zeevisbestanden (en marine ecosystemen) vindt plaats aan de Europese Unie en aan de nationale overheid. Deze advisering heeft betrekking op alle bestanden, ook die niet voor de Nederlandse visserijbeleid van belang zijn. Voor zover mogelijk zal in de advisering rekening worden gehouden met de "onzekerheden" in de evaluatie van de bestanden die de basis vormen voor de adviezen. Naast advisering over de toestand van de bestanden worden adviezen gegeven die betrekking hebben op een verbetering van de exploitatie van de bestanden, vermindering van ongewenste neveneffecten van de visserij, technische ontwikkelingen in de visserij, effectiviteit van beleidsmaatregelen en bijdragen aan oplossingen van knelpunten in de visserij.

In het kader van de beleidsadvisering m.b.t. op het beheer van zeevisbestanden wordt middels het lidmaatschap van het Advisory Committee on Fishery Management, ACFM (mei, oktober 2004) informatie verschaft over de ontwikkeling van deze bestanden en adviezen gegeven m.b.t. de exploitatie-mogelijkheden van deze bestanden binnen biologisch verantwoorde grenzen. De adviezen van ACFM zijn gebaseerd op rapporten van ICES werkgroepen. Deze werkgroepen voeren de

berekeningen uit m.b.t. de bestandsontwikkelingen en vangstverwachtingen. Tevens verschaffen de werkgroepen ACFM informatie over diverse onderwerpen, waarvoor ICES gevraagd is advies uit te brengen. De vergaderingen van ACFM vinden plaats in mei en oktober. De ACFM leden in 2004 zijn Martin Pastoors en Frans van Beek.

Voordat de resultaten van de werkgroepen worden gebruikt als basis voor de advisering worden ze onderworpen aan een kwaliteitscontrole (review). Deze review werd voorheen door ACFM zelf uitgevoerd. Vanaf 2004 zal dat in afzonderlijke reviewgroepen gebeuren. Hierbij is aan ieder land de verantwoordelijkheid voor de review van een aantal werkgroeprapporten toegekend. Daarnaast mag ieder land een ACFM lid naar de overige review groepen sturen. Een voordeel van de nieuwe procedure is dat meer specifieke expertise bij de review kan worden betrokken. Nadeel is dat kosten van de review nu ten laste van de landen zelf zijn en het bezoeken van groepen, die bestanden reviewen waar Nederland belang aan hecht, extra geld kost. Nederland is in 2004 verantwoordelijk voor de review van de assessments van de bestanden in de Barentssee en Noordwestelijke bestanden in het Atlantisch gebied, de *Nephrops* bestanden alsmede de assessments voor heek (zuidelijk bestand), zeeduivel, schartong en de assessments die door de Southern Shelf werkgroep worden uitgevoerd. Voor de volgende review groepen heeft Nederland een commitment: Review Group on the Arctic Fisheries and North-Western Group, RGAF&RGNW (mei 2004), de Review Group on the Assessments of Southern Shelf Stocks of Hake, Monk en Megrin and Southern Shelf Stocks RGHMM&RGSSDS (september 2004) en de Review Group on Nephrops Stocks RGNEPH. De review in de laatste groep vindt plaats per correspondentie. Gezien het grote Nederlandse belang in de demersale Noordzee bestanden zal ook aan de review van deze bestanden in de Review Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak RGNSSK (oktober 2004) worden meegewerkt.

Met betrekking tot de beleidsadvisering over de effecten van de visserij op mariene ecosystemen wordt middels het lidmaatschap van het Advisory Committee on Ecosystems ACE (juni 2004) informatie en adviezen gegeven. De vergadering van ACE vindt plaats in juni. De ACE lid in 2004 is Niels Daan.

In het Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries STECF (april, november 2004) worden adviezen uitgebracht aan de Europese Commissie over diverse onderwerpen die door de Commissie per vergadering worden vastgesteld. De reguliere vergaderingen van dit comité vinden plaats in april en november. Daarnaast kan het comité of subgroepen van het comité door het jaar heen *ad hoc* bijeen worden geroepen om advies voor te bereiden of uit te brengen. De deelname en deelnemer aan de subgroepen is afhankelijk van de agenda en de gewenste expertise. In 2004 zijn de volgende bijeenkomsten relevant voor Nederland: Review scientific advice on Stocks of relevance to the CFP Stock status report SGRST (oktober 2004), Review scientific advice on Stocks of relevance to the CFP Elasmobranch fisheries SGRST (tbd), Research Needs and Data Collection Mid-term review of data collection programme SGRN (juli 2004), Research Needs and Data Collection Evaluation of derogations in national programmes SGRN (december 2004), Harvesting rules in mixed fisheries SGMOS (tbd), Data collection and Management of Eel SGMOS (tbd), Evaluation of reports on discards, recreational fisheries and processing industry SGMOS (tbd), Technical measures in the Atlantic, North Sea and Baltic fisheries SGMOS (tbd) and Assessment and Recovery Plans SGRST (tbd). Het STECF lid in 2004 is Mark Dickey-Collas.

Tevens is in dit project opgenomen een post opgenomen voor de beantwoording van *ad hoc* vragen van LNV van beperkte omvang.

1.3.4. Quality Status Report Waddenzee

In 2006 vindt de volgende trilaterale Waddenzeeconferentie (TGC) plaats. Als voorbereiding hierop zal, evenals in 1995 en 1999 een 'quality status report' (QSR) worden opgesteld door de Trilateral Monitoring and Assessment Group (TMAG) van het Common Wadden Sea Secretariat (CWSS). Het gaat om een update van de QSR van 1999 welke medio 2004 gereed zal moeten zijn. Voor de totstandkoming en redactie van de QSR is als subgroep van de TMAG een coördinatiegroep samengesteld met vertegenwoordigers uit de Nederland, Duitsland en Denemarken; voorzitter is Karel Essink van het RIKZ. De LNV bijdrage wordt gecoördineerd door EC-LNV. De bijdrage van dit programma aan de QSR omvat een beschrijving van de toestand en ontwikkeling van de mossel- en visbestanden in de Waddenzee aan de hand van de bestandsopnamen dit in recente jaren zijn

uitgevoerd en het deelnemen aan internationale werkgroepen die het rapport zullen opstellen. Er wordt samengewerkt met Alterra en het RIKZ.

1.3.5. Evaluatie scholbox

Naar aanleiding van artikel 19.1 van Verordening (EG) Nr. 2371/2002 van de Raad van 20 december 2002 inzake de instandhouding en de duurzame exploitatie van de visbestanden in het kader van het gemeenschappelijk visserijbeleid (basisverordening) moet de Europese Commissie verslag doen naar de Raad en het Europees Parlement over de regels inzake de toegang tot ondermeer de scholbox. De Commissie wil in 2004 een evaluatie laten uitvoeren van het effect van de box op de ontwikkeling van visbestanden, het mariene milieu en de socio-economische gevolgen voor de visserijen. De scholbox is deels gelegen langs de Nederlandse kust, en raakt de Nederlandse visserij. Er wordt een substantiële bijdrage van Nederland verwacht met betrekking tot het uitvoeren van deze evaluatie en het beschikbaar maken van gegevens. De bijdrage is begroot in de vrije ruimte van het programma.

1.3.6. Herstelplan voor Noordzee schol

Naar aanleiding van de toestandsbeoordeling van Noordzee schol heeft ICES in oktober 2003 geadviseerd een herstelplan voor dit bestand op te stellen. Het herstelplan moet maatregelen bevatten om de visserijdruk op schol te verlagen en de hoeveelheid discards te verminderen. Anticiperend op een te verwachten besluit van de Europese Commissie om een herstelplan op te stellen is capaciteit gealloceerd in de vrije ruimte van het programma voor de wetenschappelijke ondersteuning van die Commissie.

1.3.7. Management Plan voor paling

Naar aanleiding van de zeer slechte toestand van de palingstand in Europese wateren, gaat de Europese Commissie een 'Action Plan for the management of European Eel' vaststellen. Het actieplan houdt ondermeer een herstelplan in voor het gehele gebied. Het herstelplan heeft betrekking op maatregelen ten aanzien van de exploitatie van paling door de visserij en technische maatregelen ten aanzien van verbetering de intrek van glasaal en jonge paling in de opgroeigebieden. De Nederlandse bijdrage is begroot in de vrije ruimte van het programma.

1.3.8. Ondersteunende WOT

De ondersteunende WOT heeft betrekking van het ontwikkelen van nieuwe (alternatieve) beleidsinstrumenten, kennis, verbetering van de kwaliteit en communicatie. Een deel van de activiteiten is buiten het programma gefinancierd.

- LNV ontwerpt, in samenwerking met TNO-TPD afd. EIB een ontwerp/test protocol voor de ontwikkeling van een instrument welke op objectieve wijze het motorvermogen kan meten van schepen <221 kW, waarin de specificaties van het ontwerp model als referentie voor de ontwikkeling van een prototype worden vastgelegd. Het onderzoek wordt gecoördineerd door Directie Vis en het RIVO verleent assistentie bij de begeleiding van het onderzoek.
- ICES Study Group on the Development of Fishery-based Forecasts, SGDF (januari 2004). Deze studiegroep heeft tot taak het ontwikkelen van modellen en het verzamelen van gegevens om - vangstadvisen te kunnen geven rekening houdend met het gemengde karakter van de visserij. De werkzaamheden van deze groep worden gecoördineerd met de STECF subgroep: Review scientific advice on Stocks of relevance to the CFP Mixed fisheries SGRST
- ICES Working Group on Ecosystem Effects of Fishing Activities WGECO (april 2004). Deze werkgroep ondersteunt het Advisory Committee for Ecosystems. De activiteiten van deze werkgroep concentreren zich in 2004 hoofdzakelijk op het ontwikkelen van Ecological Quality Objectives (EcoQO's).
- Methods Working Group WGMG, (februari 2004). De taak van deze werkgroep is het ontwikkelen en beoordelen van (nieuwe) assessmentmethoden alsmede het ontwikkelen van diagnostische "tools" welke het mogelijk maken de kwaliteit van de assessment te beoordelen. In 2004 wordt in

het bijzonder aandacht geschonken aan herstelplannen en 'Harvest Control Rules'. De werkgroep werd in 2003 uit SEO georiënteerd gelden gefinancierd. In de nieuwe financieringsstructuur van het LNV onderzoek, dat door DLO wordt uitgevoerd, zal deze activiteit in de kennisbasislaag worden gefinancierd (wordt in de kennisbasis gefinancierd).

- Working Group on Fishery Systems WGFS (april 2004). Deze werkgroep richt zich op het ontwikkelen van een geïntegreerde analyse van visserij-systemen. In de werkgroep wordt samengewerkt tussen visserijbiologen, economen en sociaalwetenschappers. Martin Pastoors is voorzitter van deze werkgroep (wordt in de kennisbasis gefinancierd).
- Workshop on Advanced Fish Stock Assessment Techniques WKAFAT (maart 2004). In de afgelopen jaren werd door ICES een cursus gegeven over het toepassen van verschillende modellen voor het maken van toestandsbeoordeling van visbestanden. In de cursus wordt de theoretisch achtergrond van de methoden behandeld alsmede de interpretatie van de resultaten middels diagnostieken. Deze cursus richtte zich op jonge wetenschappers, die deze methoden in ICES werkgroepen toepassen. De cursus in 2004 heeft betrekking op meer geavanceerde assessment technieken. Het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek is voornemens twee personen aan de cursus te laten deelnemen (wordt in de kennisbasis gefinancierd).

1.4. Producten

- Actuele beschrijvingen van de biologische toestand van de visbestanden en mariene ecosystemen door internationale werkgroepen in de vorm van ICES werkgroeprapporten (jaarlijks)
- Biologische adviezen voor het beheer van visbestanden via internationale comités zoals het Advisory Committee for Fishery Management (ACFM) van ICES of het Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF) van de EU. (jaarlijks).
- Werkdocumenten met tussenrapportages en analyses bestemd voor internationale werkgroepen en adviesorganen
- Bijdragen aan diverse nationale en internationale overlegstructuren m.b.t. visserijonderzoek en visserijbeheer
- Nota's aan beleidsvoerende overheden
- bijdrage aan hoofdstukken voor QSR Waddenzee rapport

1.5. Samenwerking

Met betrekking tot de internationale advisering en modelontwikkeling wordt met visserij-instituten in het buitenland samengewerkt. Deze samenwerking wordt gecoördineerd door ICES en de EC. Voor het Waddenzee QSR wordt samengewerkt met het RIKZ, Alterra, EC-LNV en TMAG.

1.6. Begroting

werkplan 2004		Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij		
	startdatum	einddatum		
	1-1-2004	31-12-2004		
Financiering in 2004 (€)	Projectbudget (programmaged)	Cofinanciering (derden)		
	364,688	geen		
cofinancierende partij	nvt			
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt			
Raming kosten	omschrijving			totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.	
	36,294	105,251	203,188	345,188
Reiskosten	internationale werkgroepen			19,500
materiele kosten				0
overige kosten				0
totaal				364,688

2. Marktbemonstering zeevisserij

werkplan 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Marktbemonstering Zeevisserij
Projectnummer(s)	406-3-15-12100
Uitvoerende instellingen	Stichting DLO, Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Projectleider	drs. A.T.G.W. Eltink
Overige medewerkers	drs. L.J. Bolle, drs. J.J. Poos, ing. S.W. Verver, K. Groeneveld, J.J. Beintema, G.J. Rink, M. de Vries, P.J. Groot, S.A. Rijs, M. Stoker, R.A. Bol, D. den Uijl, A. Dijkman Dulkes, A. Kraayenoord, J.B. van Duyn, Y. Jongejans, N. van der Meeren
contactpersoon van de gebruikersgroep	drs. B.M. Schoute (Dir. Vis), J.J.M. Paardekoper (Dir Vis)

2.1. Argumentatie

Informatie van de bemonstering van de aanvoer van de vloot levert samen met informatie van bestandsopnames de belangrijkste elementen, die nodig zijn om met behulp van populatiedynamische analyses veranderingen in de visbestanden te kunnen relateren aan veranderingen in de visserij.

De verzameling van deze gegevens vormt onderdeel van een verplichting voor het verzamelen van gegevens vastgelegd in de basisverordening: (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad tot instelling van een communautair kader voor het verzamelen en beheren van gegevens die essentieel zijn voor het gemeenschappelijk visserijbeleid en is uitgewerkt in de toepassingsverordening: (EG) Nr. 1639/2001 van de Commissie tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringbepalingen voor Verordening (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad.

2.2. Projectbeschrijving

De marktbemonstering omvat het routinematig verzamelen van vismonsters van de commerciële vangsten, de analyse van deze monsters (bepaling lengte, gewicht, geslacht, geslachtsrijpheid en leeftijd) en het omrekenen van de Nederlandse vangsten tot leeftijdsamenstellingen met bijbehorende gemiddelde gewichten per leeftijd, gemiddelde lengtes per leeftijd, etc.. Het werkplan is een uitwerking van het onderdeel marktbemonstering van het Nederlandse Nationale Programma voor de dataverzameling in 2004

Het onderzoek is een voorzetting van de bemonsteringen die werden uitgevoerd onder EU contracten: MARSAM1 (94/016), MARSAM2 (97/076), MARSAM3 (99/052) welke werden uitgevoerd in het WDT programma 339 "Wettelijk Visserijonderzoek" van DLO. Vanaf 2002 wordt de marktbemonstering uitgevoerd onder WOT programma 406 overeenkomend met de richtlijnen zoals gegeven in bovengenoemde verordeningen.

Evenals in 2003 worden de volgende vissoorten in 2004 bemonsterd: schol, tong, schar, tongschar, tarbot, griet, kabeljauw, wijting, 5 soorten roggen, Noorse kreeft, haring, makreel, horsmakreel, blauwe wijting en zilversmelt. Onder de bemonsteringsverplichting valt tevens de aanvoer van buitenlandse schepen in Nederland..

De uitvoering van de bemonstering voor de diverse vissoorten is uitvoerig beschreven in de "Handleiding Marktbemonstering" en "Handboek Leeftijdsoepalingen"..

Alle onderdelen in dit project behoren tot de categorie strikte WOT.

2.3. Onderdelen

2.3.1. Marktbemonstering schol

Vismonsters van schol, aangevoerd in Nederlandse visafslagen door schepen die zowel de Nederlandse als de buitenlandse vlag voeren, worden aangekocht en in de snijzaal verwerkt. Bij de aankoop van de monsters moet rekening worden gehouden dat ongeveer 60% afkomstig moet zijn van Nederlandse en 40% van buitenlandse schepen.

Noordzee:					
SCHOL aantal monsters	Den Helder	Stellendam	Urk	IJmuiden	Totaal
1e kwartaal	6	4	11	5	26
2e kwartaal	4	2	8	3	17
3e kwartaal	4	2	8	3	17
4e kwartaal	4	3	8	5	20
totaal	18	11	35	16	80

monstergrootte leeftijd: 60 vissen

Indien er in 2004 door Nederlandse kotters visserij plaatsvindt in andere gebieden dan de Noordzee, bijvoorbeeld de Ierse Zee en de Golf van Biskaje wordt ook deze aanvoer bemonsterd. Het aantal monsters is afhankelijk van de omvang van de visserij en wordt geschat op 1.

2.3.2. Marktbemonstering tong

Vismonsters van tong, aangevoerd in Nederlandse visafslagen door schepen die zowel de Nederlandse als de buitenlandse vlag voeren, worden aangekocht en in de snijzaal verwerkt. Bij de aankoop van de monsters moet rekening worden gehouden dat ongeveer 88% afkomstig moet zijn van Nederlandse en 12% van buitenlandse schepen.

Noordzee:					
TONG aantal monsters	Den Helder	Stellendam	Urk	IJmuiden	Totaal
1e kwartaal	3	3	6	3	15
2e kwartaal	5	5	10	5	25
3e kwartaal	3	3	6	3	15
4e kwartaal	3	3	6	3	15
totaal	14	14	28	14	70

monstergrootte leeftijd: 50 vissen

Indien er in 2004 door Nederlandse kotters visserij plaatsvindt in andere gebieden dan de Noordzee, bijvoorbeeld de Ierse Zee en de Golf van Biskaje wordt ook deze aanvoer bemonsterd. Het aantal monsters is afhankelijk van de omvang van de visserij en wordt geschat op ongeveer 1.

2.3.3. Marktbemonstering griet

Vismonsters van griet, aangevoerd in Nederlandse visafslagen door schepen die zowel de Nederlandse als de buitenlandse vlag voeren, worden aangekocht en verwerkt. De monsters worden daarna in de markt teruggezet. Bij de aankoop van de monsters moet rekening worden gehouden dat ongeveer 85% afkomstig moet zijn van Nederlandse en 15% van buitenlandse schepen.

Noordzee:					
GRIET aantal monsters	Den Helder	Stellendam	Urk	IJmuiden	Totaal
1e kwartaal	1	1	2	1	5
2e kwartaal	2	2	4	2	10
3e kwartaal	1	1	1	1	4
4e kwartaal	1	1	2	1	5
totaal	5	5	10	5	24

monstergrootte leeftijd: 30 vissen

2.3.4. Marktbemonstering tarbot

Vismonsters van tarbot, aangevoerd in Nederlandse visafslagen door schepen die zowel de Nederlandse als de buitenlandse vlag voeren, worden aangekocht en verwerkt. De monsters worden daarna in de markt teruggezet. Bij de aankoop van de monsters moet rekening worden gehouden dat ongeveer 70% afkomstig moet zijn van Nederlandse en 30% van buitenlandse schepen.

Noordzee:					
TARBOT aantal monsters	Den Helder	Stellendam	Urk	IJmuiden	Totaal
1e kwartaal	1	1	2	1	5
2e kwartaal	2	2	4	2	10
3e kwartaal	1	1	1	1	4
4e kwartaal	1	1	2	1	5
totaal	5	5	10	5	24

monstergrootte leeftijd: 40 vissen

2.3.5. Marktbemonstering schar

Leeftijdsmonsters van schar, aangevoerd in Nederlandse visafslagen door schepen die zowel de Nederlandse als de buitenlandse vlag voeren, worden aangekocht en in de snijzaal verwerkt. Bij de aankoop van de monsters moet rekening worden gehouden dat ongeveer 70% afkomstig moet zijn van Nederlandse en 30% van buitenlandse schepen. De lengtemonsters worden in de visafslag genomen.

Noordzee:			
SCHAR aantal monsters	leeftijd monster	lengte monster	Totaal
1e kwartaal	3	6	9
2e kwartaal	3	6	9
3e kwartaal	3	6	9
4e kwartaal	3	6	9
totaal	12	24	36

monstergrootte leeftijd: 25 vissen, lengtemonster: minstens 50 vissen

2.3.6. Marktbemonstering tongschar

Vismonsters van tongschar, aangevoerd in Nederlandse visafslagen door schepen die zowel de Nederlandse als de buitenlandse vlag voeren, worden aangekocht en in de snijzaal verwerkt. Bij de aankoop van de monsters moet rekening worden gehouden dat ongeveer 38% afkomstig moet zijn van Nederlandse en 62% van buitenlandse schepen.

Noordzee:			
TONGSCHAR	leeftijd monster	lengte monster	Totaal
aantal monsters			
1e kwartaal	1		1
2e kwartaal	2		2
3e kwartaal	3		3
4e kwartaal	2		2
totaal	8		8

monstergrootte leeftijd: 25 vissen

2.3.7. Marktbemonstering wijting

Leeftijdmonsters van wijting, aangevoerd in Nederlandse visafslagen door schepen die zowel de Nederlandse als de buitenlandse vlag voeren, worden aangekocht en in de snijzaal verwerkt. Bij de aankoop van de monsters moet rekening worden gehouden dat ongeveer 84% afkomstig moet zijn van Nederlandse en 16% van buitenlandse schepen. Lengtemonsters worden in de afslag genomen.

Noordzee: Nederlandse schepen			
WIJTING	leeftijd monster	lengte monster	Totaal
aantal monsters			
1e kwartaal	7	10	17
2e kwartaal	5	10	15
3e kwartaal	5	10	15
4e kwartaal	7	10	17
totaal	24	40	64

monstergrootte leeftijd: 50 vissen, lengtemonster: minstens 50 vissen

2.3.8. Marktbemonstering kabeljauw

Leeftijdmonsters van kabeljauw, aangevoerd in Nederlandse visafslagen door schepen die zowel de Nederlandse als de buitenlandse vlag voeren, worden in de vishal verwerkt. Bij de monsternamen moet rekening worden gehouden dat ongeveer 70% afkomstig moet zijn van Nederlandse en 30% van buitenlandse schepen. Lengtemonsters worden in de afslag genomen.

Noordzee: Nederlandse schepen			
KABELJAUW	leeftijd monster	lengte monster	Totaal
aantal monsters			
1e kwartaal	12	10	22
2e kwartaal	8	10	18
3e kwartaal	8	10	18
4e kwartaal	12	10	22
totaal	40	40	80

monstergrootte leeftijd: 50 vissen, lengtemonster: minstens 50 vissen

2.3.9. Marktbemonstering Noorse kreeftjes

Monsters van Noorse kreeftjes, aangevoerd in Nederlandse visafslagen door schepen die zowel de Nederlandse als de buitenlandse vlag voeren, worden aangekocht en in de snijzaal verwerkt. De bemonstering is gericht op management gebied H functional unit 5 (gebied IVb,c: tussen 53°NB en 54°30'NB en tussen 1°E en 5°E). De monsters worden in de visafslag van Den Oever gekocht. Bij de aankoop van de monsters moet rekening worden gehouden dat ongeveer 84% afkomstig moet zijn van Nederlandse en 16% van buitenlandse schepen. De monsters worden als snijmonsters genomen omdat dan de gewichten van individuele kreeften met bijbehorende biologische informatie kunnen worden geregistreerd.

Noordzee: Nederlandse schepen		
NEPHROPS	snijmonsters	Totaal
1e kwartaal	2	2
2e kwartaal	6	6
3e kwartaal	13	13
4e kwartaal	3	3
totaal	24	24

monster grootte: ±350 exemplaren (er zijn vier categorieën hele kreeften en een voor staartjes)

2.3.10. Marktbemonstering roggen

Snijmonsters van roggen, aangevoerd in Nederlandse visafslagen door schepen die zowel de Nederlandse als de buitenlandse vlag voeren, worden in de vishal verwerkt. De aanvoer bestaat uit 5 soorten waarvoor afzonderlijke monsters moeten worden genomen. Bij het nemen van de monsters moet rekening worden gehouden dat ongeveer 90% afkomstig moet zijn van Nederlandse en 10% van buitenlandse schepen. De monsters worden als snijmonsters genomen omdat dan de gewichten van individuele roggen met bijbehorende biologische informatie kunnen worden geregistreerd. Tevens wordt de vangst per soort en per marktcategory van het gemeten schip genoteerd.

Noordzee: Nederlandse schepen			
ROGGEN	leeftijd monster	lengte monster	Totaal
aantal monsters			
1e kwartaal		15	15
2e kwartaal		10	10
3e kwartaal		10	10
4e kwartaal		15	15
totaal		50	50

monster grootte lengte: 30 vissen

2.3.11. Marktbemonstering haring

Vismonsters van haring worden verzameld door een beperkt aantal commerciële trawlers, welke met pelagische netten op deze soorten vissen. In de regel wordt door deze schepen 1 pak ongesorteerde vis per week per gebied per vissoort voor het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek verzameld en aan boord diepgevroren.

Pelagische vissoorten in diverse gebieden		
HARING		Totaal
	Kwartaal	
Ila	2	8
IVab	2, 3	84
IVc, VIId	1, 4	36
Vb, VIaN, VIb	1, 2, 3	12
VIaS, VIIbc	3, 4	1
VIIghjk	3, 4	2
totaal		143

monster grootte leeftijd: 25 vissen, lengte: alle vissen uit pak van 20-23 kg

Het aantal te nemen monsters en de spreiding van de monsters over de visgebieden in 2004 is indicatief en hangt af van in welke gebieden en perioden de visserij zich concentreert. Het grootste deel van de aanvoer in 2002 (en de monsters) kwam uit de Noordzee (gebied IV). Daarnaast valt aanvoer te verwachten uit de gebieden IIa, VI en VII. Buitenlandse schepen voerden in 2002 ongeveer 63% van de in Nederland aangevoerde haring aan.

2.3.12. Marktbemonstering makreel

Vismonsters van makreel worden verzameld door een beperkt aantal commerciële trawlers, welke met pelagische netten op deze soorten vissen. In de regel wordt door deze schepen 1 pak ongesorteerde vis per week per gebied per vissoort voor het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek verzameld en aan boord diepgevroren.

Pelagische vissoorten in diverse gebieden		
MAKREEL		Totaal
	Kwartaal	
IVabc	2, 3, 4	20
Ila, Vb, VI, VII, VIII, XII, XIV	1, 2, 3, 4	68
totaal		88

monstergrootte leeftijd: 25 vissen, lengte: alle vissen uit pak van 20-23 kg

Het aantal te nemen monsters en de spreiding van de monsters over de visgebieden in 2004 is indicatief en hangt af van in welke gebieden en perioden de visserij zich concentreert. Het grootste deel van de aanvoer in 2002 kwam uit de gebieden VI en VII in het eerste kwartaal. Daarnaast valt aanvoer te verwachten uit de gebieden IV, V en VIII. De aanvoer in het 3e kwartaal is het laagst. Buitenlandse schepen voerden in 2002 ongeveer 66% van de in Nederland aangevoerde makreel aan.

2.3.13. Marktbemonstering horsmakreel

Vismonsters van horsmakreel worden verzameld door een beperkt aantal commerciële trawlers, welke met pelagische netten op deze soorten vissen. In de regel wordt door deze schepen 1 pak ongesorteerde vis per week per gebied per vissoort voor het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek verzameld en aan boord diepgevroren.

Pelagische vissoorten in diverse gebieden		
HORSMAKREEL		Totaal
	Kwartaal	
IVabc, VIId	3, 4	19
Vlab, VIIa-c,e-k, VIIIabde	1, 2, 3, 4	80
totaal		99

monstergrootte leeftijd: 25 vissen, lengte: alle vissen uit pak van 20-23 kg

Het aantal te nemen monsters en de spreiding van de monsters over de visgebieden in 2004 is indicatief en hangt af van in welke gebieden en perioden de visserij zich concentreert. Het grootste deel van de aanvoer in 2002 kwam uit de gebieden VII en VIII in het eerste en vierde kwartaal. Daarnaast valt aanvoer te verwachten uit de gebieden IV en VI. De aanvoer in het 3e kwartaal is het laagst. Buitenlandse schepen voerden in 2002 ongeveer 53% van de in Nederland aangevoerde horsmakreel aan.

2.3.14. Marktbemonstering blauwe wijting

Vismonsters van blauwe wijting worden verzameld door een beperkt aantal commerciële trawlers, welke met pelagische netten op deze soorten vissen. In de regel wordt door deze schepen 1 pak ongesorteerde vis per week per gebied per vissoort voor het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek verzameld en aan boord diepgevroren. Maar omdat het visseizoen kort is moeten voor deze vissoort extra monsters verzameld worden om het vereiste aantal monsters te kunnen halen.

Pelagische vissoorten in diverse gebieden		
BLAUWE WIJTING		Totaal
	Kwartaal	
IVabc		0
V, VI, VII, XII, XIV	1, 2	54
totaal		54

monstergrootte leeftijd: 25 vissen, lengte: alle vissen uit pak van 20-23 kg

Het aantal te nemen monsters en de spreiding van de monsters over de visgebieden in 2004 is indicatief en hangt af van in welke gebieden en perioden de visserij zich concentreert. De gehele aanvoer in 2002 kwam uit de gebieden VI en VII in het eerste en tweede kwartaal. Daarnaast valt aanvoer te verwachten uit de gebieden IIa, IV en VIII. Buitenlandse schepen voerden in 2002 ongeveer 35% van de in Nederland aangevoerde blauwe wijting aan.

2.3.15. Marktbemonstering zilversmelt

Vismonsters van zilversmelt worden verzameld door een beperkt aantal commerciële trawlers, welke met pelagische netten op deze soorten vissen. In de regel wordt door deze schepen 1 pak ongesorteerde vis per week per gebied per vissoort voor het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek verzameld en aan boord diepgevroren.

Pelagische vissoorten in diverse gebieden		
ZILVERSMELT		Totaal
	Kwartaal	
IV, VI, VII, VIII	2	4
totaal		4

monster grootte leeftijd: 25 vissen, lengte: alle vissen uit pak van 20-23 kg

Het aantal te nemen monsters en de spreiding van de monsters over de visgebieden in 2004 is indicatief en hangt af van in welke gebieden en perioden de visserij zich concentreert. Het grootste deel van de aanvoer in 2002 kwam uit de gebied VI in het tweede kwartaal. Daarnaast valt aanvoer te verwachten uit gebied VII. Buitenlandse schepen voerden in 2002 ongeveer 4% van de in Nederland aangevoerde zilversmelt aan.

2.3.16. Leeftijdsbepaling

Behalve voor de 5 soorten roggen en Noorse kreeftjes worden van alle vissoorten gehoorsteentjes (otolieten) verzameld voor het bepalen van de leeftijd van de vis. De leeftijd van de vissen wordt bepaald aan de hand van het aantal ringen dat in de otoliet wordt waargenomen. De wijze van behandeling van de otoliet voordat tot telling van de ringen wordt overgegaan verschilt per vissoort.

Van kabeljauw, wijting, schol, tong, schar, tarbot, tongschar, griet en horsmakreel worden de otolieten in zwarte polyesterhars ingelegd. Hiervan worden dunne slijpplaatjes van 0,5 mm dikte gezaagd. De slijpplaatjes van tong en horsmakreel otolieten worden extra gekleurd om de ringstructuur te verbeteren (respectievelijk "Neutral Red" en "Honey Pine Light Fast Stain"). Met behulp van een binoculair worden de leeftijden afgelezen.

Van haring en makreel worden de hele otolieten in heldere polyesterhars ingegoten en daarna afgelezen. De otolieten van blauwe wijting en zilversmelt worden voorlopig als gehele otolieten afgelezen.

2.3.17. Kwaliteitsborging leeftijdsbepalingen

De leeftijdsbepalingen worden uitgevoerd volgens de procedures die, voor iedere vissoort afzonderlijk, zijn beschreven in het "Handboek leeftijdsbepaling". Het is wenselijk om de kwaliteit van de leeftijdsbepalingen verder te verhogen en de continuïteit te waarborgen. Daarom wordt er naar gestreefd tenminste twee personen per vissoort te in huis te hebben, die voldoende expertise hebben in de leeftijdsbepaling van een vissoort. De precisie en nauwkeurigheid van de leeftijdsaflezingen moeten worden bepaald en ook historisch moeten de veranderingen in de kwaliteit van de leeftijdsaflezingen worden vastgelegd. Daarom zullen in de toekomst voor alle belangrijke vissoorten referentie otolietensets klaargemaakt moeten worden, die jaarlijks door beide experts worden afgelezen om onderlinge verschillen in aflezen te kunnen herkennen en om veranderingen in precisie en nauwkeurigheid te kunnen vastleggen in de loop van de tijd. Ook bij wisselingen van otolietaflezers kan dan nagegaan worden wat mogelijke veranderingen zijn. Bovendien kunnen normen worden vastgelegd waaraan een otolietaflezer zou moeten voldoen voordat zijn leeftijdsaflezingen voor beleidsadvisering worden gebruikt. Zolang deze referentie sets er nog niet zijn worden ter controle per vissoort ongeveer 200 otolieten door beide experts afgelezen. Als er een significante bias in de leeftijdsaflezingen van beide

aflezers geconstateerd wordt moet uitgezocht worden wat de oorzaken zijn en moet er onderling overeenstemming worden bereikt.

In 2004 wordt deelgenomen workshop in Noorwegen voor de leeftijdbepaling van sprout aan de hand van otolieten. Het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek zal een otolietenuitwisseling organiseren voor tarbot en griet (besluit 2003 PGCCDBS vergadering).

2.3.18. Planning

De marktmonitoring is onderdeel van een internationaal bemonsteringsprogramma gebaseerd op richtlijnen aangegeven in EU verordening 1639/2002. In de verordening wordt de noodzaak aangegeven om de bemonstering (inclusief de discardbemonstering) internationaal te coördineren met het oog op het vergroten van de efficiëntie van de bemonstering. Deze taak is ondergebracht bij een ICES planning groep: de ICES Planning Group on Commercial Catch, Discards and Biological Sampling PGCCDBS (maart 2004). In 2004 wordt deelgenomen aan een vergadering van deze planning groep. Verder doet deze planning groep voorstellen voor otolietuitwisselingsprogramma's en otolietworkshops om de onderlinge consistentie van leeftijdsbepaling in de verschillende landen te verbeteren of waarborgen.

2.3.19. Database

Naast het verzamelen, meten en snijden van de vissen en het verzamelen van biologische gegevens behoren bewerking van de otolieten, de leeftijdsbepaling het invoeren van de verzamelde gegevens in een centrale database alsmede het beheer van deze database en het verzamelen van de vangstgegevens van de bemonsterde schepen tot de werkzaamheden.

2.4. Producten

- Database met steekproeven van lengteverdeling, leeftijd en biologische gegevens van de verzamelde monsters alsmede de bijbehorende vangstsamenstelling en visserijgegevens van de reizen waarvan de monsters zijn verzameld
- Jaarverslag met een overzicht van de bemonstering
- Bijdrage aan de rapportage over 2003 naar LNV en EU volgens verplichting in de Verordening 1639/2002 (technisch rapport, deadline 31 mei 2004)
- Bijdrage aan de planning voor 2005 naar LNV en EU volgens de richtlijnen in de Verordening 1639/2002 (Nationaal programma 2005, deadline 31 mei 2004)
- Lengte leeftijd sleutels (Age-Length Keys, ALKs) voor de opwerking van de vangstgegevens van de aanvoer in Nederland voor de betrokken vissoorten t.b.v. toestandsbeoordeling ICES werkgroepen.

2.5. Samenwerking

Met betrekking tot het instandhouden van de expertise wordt met visserij-instituten in het buitenland samengewerkt. Internationale coördinatie van de bemonstering vindt plaats via PGCCDBS.

2.6. Begroting

begroting werkplan 2004		Marktbemonstering Zeevisserij		
	startdatum	einddatum		
	1-1-2004	31-12-2004		
Financiering in 2004 (€)	Projectbudget (programmaged)	Cofinanciering (derden)		
	675,201	geen		
cofinancierende partij	nvt			
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt			
Raming kosten	omschrijving			totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.	
	466,127	77,717	55,403	599,248
Reiskosten	hoofdzakelijk bemonstering afslagen			3,500
materiele kosten	hoofdzakelijk otolietlijn			6,868
overige kosten	hoofdzakelijk aankoop vismonsters			66,085
totaal				675,201

3. Bestandsopnamen op zee

werkplan 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Bestandsopnamen op zee
Projectnummer(s)	406-3-17-12110
uitvoerende instellingen	Stichting DLO, Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Projectleider	dr. H.J.L. Heessen
Overige medewerkers	dr. ir. G.J. Piet, A.S Couperus, drs. A.T.G.W. Eltink, ing. I.J. de Boois, drs. L.J. Bolle
contactpersoon van de gebruikersgroep	drs. B.M. Schoute (Dir. Vis), J.J.M. Paardekoper (Dir Vis)

3.1. Argumentatie

Naast de gegevens over de hoeveelheden aangelande vis en de biologische bemonstering van deze vis in het project "Marktbemonstering zeevisserij", vormen de resultaten van routinematige bestandsopnamen met zeegaande onderzoeksvaartuigen de basis voor de toestandsbeoordeling van een aantal commerciële zeevisbestanden. Sommige bestandsopnamen leveren schattingen van het jaarlijkse aanwas aan jonge vis, terwijl andere surveys worden gebruikt om de hoeveelheid volwassen vis te schatten. Bestandsopnamen zijn daarom essentieel voor het uiteindelijk uit te brengen biologisch advies. Tijdens bestandsopnamen worden niet alleen gegevens verzameld van een beperkt aantal commerciële soorten, maar van alle vissoorten die in de vangst voorkomen evenals van het macrobenthos. De resultaten van bestandsopnamen vormen daardoor tevens in belangrijke mate de basis voor de bestudering van veranderingen die optreden in de visfauna en de effecten die de visserij heeft op het ecosysteem.

De verzameling van deze gegevens vormt onderdeel van een verplichting voor het verzamelen van gegevens vastgelegd in de basisverordening: (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad tot instelling van een communautair kader voor het verzamelen en beheeren van gegevens die essentieel zijn voor het gemeenschappelijk visserijbeleid en is uitgewerkt in de toepassingsverordening: (EG) Nr. 1639/2001 van de Commissie tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringbepalingen voor Verordening (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad. Met uitzondering van de haringlarvensurveys zijn alle surveys in deze Verordening als priority 1 geklassificeerd.

In de conclusies van de Intermedial Ministerial Meeting (IMM) wordt de wens te kennen gegeven om van een aantal 'non-target' soorten betere indicatoren van de bestandsgrootte te verkrijgen. Enkele van de hier beschreven bestandsopnamen (vooral IBTS en BTS) zijn uitermate geschikt om juist voor die vissoorten gegevens te verzamelen.

3.2. Projectbeschrijving

Aan boord van onderzoeksvaartuigen worden jaarlijks op standaardwijze bestandsopnamen uitgevoerd op zee. Het toepassen van standaard methodieken maakt het mogelijk de resultaten te vergelijken met andere jaren. De bestandsopnamen geven, onafhankelijk van informatie uit de visserij, een beeld over de ontwikkeling van de visstand of delen van de visstand. Vrijwel alle bestandsopnamen in dit project maken deel uit van een internationaal gecoördineerd programma waarin buitenlandse visserij-instituten deelnemen. De bestandsopnamen zijn ieder specifiek gericht op een aantal doelsoorten of leeftijdsgroepen. Echter bij alle trawlsurveys worden routinematig ook alle overige soorten in de vangst bemonsterd. Bij de verschillende bestandsopnamen kunnen verschillende bemonsteringstechnieken worden gebruikt. De wijze van bemonstering is, met inachtneming van internationale afspraken, beschreven in het "Handboek bestandsopnamen en routinematige bemonsteringen op het water". Alle verzamelde gegevens worden opgeslagen in een centrale database bij het RIVO. De onderzoeks-

vaartuigen voor de Nederlandse bijdrage aan de bemonstering worden door LNV ter beschikking gesteld.

Het onderzoek is een voorzetting van de bestandsopnamen die werden uitgevoerd onder EU contracten: SNS (95/025), ASSUR1(94/014), ASSUR2 (96/059), ASSUR3 (98/077), ECHOHER (95/) HERSUR1 (97/008), HERSUR2 (99/006), MOSNAS (00/08) en Eisurvey 2001 (00/038) welke werden uitgevoerd in het WDT programma 339 "Wettelijk Visserijonderzoek" van DLO.

Alle onderdelen in dit project behoren tot de categorie strikte WOT. In 2004 zullen de volgende bestandsopnamen worden uitgevoerd:

3.3. Onderdelen

3.3.1. International Bottom Trawl Survey

De "Tridens" neemt omstreeks februari gedurende 5 weken deel aan de International Bottom Trawl Survey (IBTS) in de Noordzee. Bij de toestandsbeoordelingen van de verschillende soorten (haring, kabeljauw, schelvis, wijting) worden de resultaten van dit onderzoek vooral gebruikt om de sterkte van de jongste jaarklassen te schatten en om de assessment te kalibreren. Daarnaast zijn de gegevens van bestandsopnamen belangrijk voor het onderzoek naar veranderingen in het Noordzee ecosysteem, en naar de invloed die de visserij op het ecosysteem heeft. De surveys worden gecoördineerd door de ICES International Bottom Trawl Survey Working Group IBTSWG (maart 2004).

De surveygegevens worden opgeslagen in een database bij het ICES secretariaat in Kopenhagen en zijn daar beschikbaar voor de ICES Herring Assessment Working Group en de ICES Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak. Het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek heeft een kopie van de data.

3.3.2. Makreel- en Horsmakreel ei-surveys

Om de drie jaar worden in de Golf van Biskaje en in de Keltische Zee in internationaal verband ei-surveys uitgevoerd voor makreel en horsmakreel. Aanvullend daarop wordt in het volgende jaar een ei-survey in de Noordzee uitgevoerd. Deze surveys leveren aan de hand van de hoeveelheid in zee gevonden eieren en de soortspecifieke fecunditeit een visserij-onafhankelijke schatting van de grootte van het paaibestand van westelijke makreel en horsmakreel. De planning en coördinatie van deze survey is in handen van de ICES Working Group on Mackerel and Horse Mackerel Egg Surveys (WGMEGGS).

In 2004 zal de survey wederom worden uitgevoerd. Nederland neemt in de periode mei-juni met de "Tridens" twee maal drie weken deel aan deze survey. Door onzekerheden in de werkelijke fecunditeit van horsmakreel, is door WGMEGGS besloten aanvullend onderzoek hiernaar te doen. Hiervoor zullen in 2004 van 200 horsmakrelen vetgehalte en drooggewicht bepaald moeten worden. Tevens is het de bedoeling om de fecunditeitsmonsters voortaan door middel van beeldanalyse automatisch te bepalen. Indien nieuwe software wordt aangeschaft zal de tijd die voor deze bepaling nodig is kunnen worden gehalveerd (van 2 naar 1 manmaand).

3.3.3. Haringsurveys

In 2004 worden in internationaal verband meegewerkt aan drie verschillende haringsurveys.

In de Noordzee en in het Kanaal worden door de "Tridens" een aantal larvensurveys (HALA) uitgevoerd. De larvensurveys vinden plaats in januari, september/oktober en december (in totaal 4 weken). In juni/juli neemt de "Tridens" gedurende vier weken deel aan de internationale Noordzee haring echosurvey (HACO) samen met Noorwegen, Duitsland, Schotland, Ierland en Denemarken. Deze surveys zijn gericht op het schatten van het paaibestand van Noordzee haring. De surveys in de Noordzee worden gecoördineerd door de ICES Planning Group for Herring Surveys PGHERS (januari 2004). De gegevens van deze surveys worden beschikbaar gemaakt voor de ICES Herring Assessment Working Group for the Area South of 62° N.

In mei zal in EU-verband een bijdrage geleverd worden aan een internationale akoestische survey op Atlanto-Scandische haring (ASH). In het verleden heeft Nederland, gezamenlijk met ander lidstaten, ook aan deze survey meegewerkt in het kader van een onderzoekscontract met de EC. In de afgelopen twee jaar is er echter geen EU-bijdrage aan deze survey geleverd. De EC heeft de lidstaten er op gewezen dat deze survey een verplicht onderdeel vormt van de datacollectie in Verordening 1639/2002 en stelt dat alle landen, die een aandeel van minimaal 5% van het EU quotum hebben, samen een survey moeten uitvoeren. In 2004 zal deze survey worden uitgevoerd door de "Dana" uit Denemarken. Tijdens de survey zullen ook Nederlandse onderzoekers aan boord zijn. De surveys worden gecoördineerd door de ICES Planning Group on Surveys of Pelagic Fish in the Norwegian Sea PGNAPES (augustus 2004). De gegevens van deze surveys worden beschikbaar gemaakt voor de ICES Northern Pelagic and Blue Whiting Assessment Group.

De financiering van de ASH survey is niet voorzien in het onderzoeksbudget van het WOT-programma 406. Naast de personele kosten voor de Nederlandse bijdrage wordt in 2004 een financiële bijdrage gevraagd voor het Deense onderzoeksvaartuig van €27,000, welke ten laste komt van het programmabudget. Ook moet er rekening mee worden gehouden dat aan Nederland zal worden verzocht om in één van de volgende jaren een onderzoeksvaartuig ter beschikking te stellen.

3.3.4. Platvissurveys

Er worden drie verschillende platvissurveys uitgevoerd, in verschillende gebieden en gericht op verschillende leeftijdsgroepen van de belangrijkste commerciële soorten, schol en tong.

De "Beam Trawl Survey" (BTS) wordt door de "Isis" uitgevoerd in de periode augustus/ september gedurende 5 weken in de zuidoostelijke Noordzee en gedurende 5 weken - 1 week wordt extern gefinancierd - door de "Tridens" in de westelijke en centrale Noordzee. Het standaard vistuig voor beide schepen is een 8-meter boomkor. Doel van deze internationale survey is het verkrijgen van visserij-onafhankelijke schattingen van de dichtheid van de meest algemene (oudere) leeftijdsgroepen van tong en schol t.b.v. stock assessment. Behalve gegevens over demersale vissen, levert deze survey ook unieke gegevens over het voorkomen van macro-epibenthos in het onderzoeksgebied. Dit macro-epibenthos wordt door de specifieke traditionele vistuigen kwantitatief slecht bemonsterd. Om de kleinere epibenthos-soorten te bemonsteren zal in ieder ICES kwadrant dat door de TRIDENS met de 8m boomkor wordt bevestigd ook een trek van 5 minuten worden gedaan met een 2m boomkor, uitgerust met een nauwmazige binnenkuil t.b.v. een EU contract MAFCONS.

De "Sole Net Survey" (SNS) richt zich specifiek op het verkrijgen van indices voor het schatten van de jaarklassterkte van tong en schol op 1-, 2- en 3-jarige leeftijd, die van belang zijn bij het opstellen van vangstprognoses. In het verleden werd deze survey zowel in het voorjaar als in het najaar uitgevoerd met een 6 meter tongenkor. Met uitzondering van vorig jaar werd ze sinds 1990 alleen in het najaar uitgevoerd. In 2004 wordt de survey weer in het najaar uitgevoerd. In 2004 wordt tevens de mogelijkheid onderzocht om de survey vanaf 2005 te integreren in de BTS.

De "Demersal Young Fish Survey" (DFS) wordt uitgevoerd door de "Isis" langs de kust (4 weken in september en oktober), door de "Stern" in de Waddenzee (4 weken in september en oktober) en door de "Schollevaar" in de Zeeuwse estuaria (2 weken in september). De DFS survey is een internationale bestandsopname, uitgevoerd met een garnalenvistuig, gericht op 0- en 1-jarige tong en schol en garnalen in de continentale kustgebieden van de Noordzee en aangrenzende estuaria. De surveys monitoren bovendien de veranderingen in de fauna van deze gebieden.

De survey wordt gecoördineerd door de ICES Study Group on Beam Trawl Surveys WGBEAM (vergadert niet in 2004), welke alle platvissurveys coördineert. De survey gegevens van platvis en garnalen worden beschikbaar gemaakt voor de ICES Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak en de ICES Working Group on Crangon Fisheries and Life History.

3.4. Overzicht benodigde vaartijd in 2004

In de onderstaande tabel is het aantal vaarweken opgenomen die in het werkplan voor 2004 zijn opgenomen. Het aantal vaarweken en de periode waarin ze beschikbaar zijn (vertrektag) moeten overeen komen met het algemeen vaarplan voor 2004 dat afzonderlijk van het werkplan wordt opgemaakt.

maand survey	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	oct	nov	dec
IBTS	T1	T4										
HALA	T1								T2			T1
HACO						T1	T3					
BTS								I3, T2	I2, T2			
SNS									I2			
DFS								S1	I1, S4, Sc3	I3		

vaartijd in weken, T: Tridens, I: Isis, S: Stern, Sc: Schollevaar, C: Charter

Indien in de loop van 2004 de Stern uit de vaart wordt genomen, dient een vervangend schip beschikbaar gesteld te worden voor het uitvoeren van de DFS in de Waddenzee. Bovendien dient 1 week vaartijd te worden gereserveerd om de huidige Stern vergelijkend te laten vissen met het nieuwe schip.

3.4.1. Database

De werkzaamheden voor dit project omvatten naast het varen voor de verschillende bestandsopnamen tevens de voorbereidingen voor de surveys, de leeftijdsbepalingen van de vissoorten waarop de surveys primair zijn gericht, het controleren van de gegevens, de invoer in de database en het data-beheer. Daarnaast wordt in het kader van dit project deelgenomen aan enkele ICES werkgroepen die zich specifiek bezighouden met planning, coördinatie en analyse van de betreffende surveys.

3.5. Producten

- Bijdragen aan jaarlijkse survey rapporten, deels te produceren door de ICES.
- Reisverslagen
- Bijdrage aan de rapportage over 2003 naar LNV en EU volgens verplichting in de Verordening 1639/2002 (technisch rapport, deadline 31 mei 2004)
- Bijdrage aan de planning voor 2005 naar LNV en EU volgens de richtlijnen in de Verordening 1639/2002 (Nationaal programma 2005, deadline 31 mei 2004)
- Bewerking van de gegevens tot abundance indices voor de betrokken vissoorten t.b.v. toestandsbeoordeling ICES werkgroepen.
- Diverse bewerkingen van gegevens t.b.v. ecosysteemonderzoek en publicaties (valt buiten dit programma)

3.6. Samenwerking

Alle bestandsopnamen zijn een onderdeel van een internationaal onderzoeksprogramma. In ICES- en EU-verband wordt internationaal samengewerkt met zuster visserij instituten.

3.7. Begroting

begroting werkplan 2004		Bestandsopnamen op zee		
	startdatum	einddatum		
	1-1-2004	31-12-2004		
Financiering in 2004 (€)	Projectbudget (programmaged)		Cofinanciering (derden)	
		1,086,588		12,827
cofinancierende partij	nvt			
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt			
Raming kosten		omschrijving		totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.	
	592,367	204,940	152,196	949,503
Reiskosten	internationale coördinatie + van en naar schip, vaarvergoeding			29,735
materiele kosten	afschrijving en vervanging vistuigen, en elektronische apparatuur			67,508
overige kosten	grotendeels vaartuig "Dana"			39,843
totaal				1,086,588

4. Discardbemonstering en visserijstatistiek

werkplan 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Discardbemonstering en visserijstatistiek
Projectnummer(s)	406-3-22-12130
Uitvoerende instellingen	Stichting DLO, Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Projectleider	Drs. M.A. Pastoors
Overige medewerkers	ir. O.A van Keeken, A.S Couperus, K. Groeneveld, drs. F. Storbeck, R.A. Bol, M. Stoker
contactpersoon van de gebruikersgroep	drs. B.M. Schoute (Dir. Vis), J.J.M. Paardekoper (Dir. Vis)

4.1. Argumentatie

Onder discards wordt de bijvangst in de commerciële visserij verstaan die als ongewenst weer overboord wordt gezet. Deze bijvangst bestaat uit ondermaatse vis, overquota vis en niet commerciële vissoorten alsmede benthos organismen. De overlevingskans van de overboord gezette organismen is over het algemeen klein. Het (internationale) beleid is er op gericht de hoeveelheid discards in de visserij te verminderen omdat deze leiden tot een onderbenutting van de natuurlijke hulpbronnen en ongewenste neveneffecten hebben op het mariene ecosysteem. De discard gegevens zijn tevens van belang voor het maken van toestandsbeoordeling van de visbestanden.

Het verzamelen van zowel discardgegevens als visserijstatistiek vormt een onderdeel van een verplichting voor het verzamelen van gegevens vastgelegd in de basisverordening: (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad tot instelling van een communautair kader voor het verzamelen en beheren van gegevens die essentieel zijn voor het gemeenschappelijk visserijbeleid en is uitgewerkt in de toepassingsverordening: (EG) Nr. 1639/2001 van de Commissie tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringbepalingen voor Verordening (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad.

4.2. Projectbeschrijving

Discards: Het onderzoek richt zich op het kwantificeren van de van de hoeveelheid en de samenstelling van de discards in de voor Nederland belangrijkste vormen van visserij: de boomkorvisserij gericht op tong en schol en de pelagische visserij gericht op haring, makreel en horsmakreel. De aantallen discards variëren per type visserij, visgrond en periode van het jaar. Ook tussen de jaren kunnen er grote verschillen bestaan. De wijze van bemonstering is beschreven in het "Handboek bestandsopnamen en routinematige bemonsteringen op het water". Het onderzoek geeft een beeld van de factoren die het discarden van maatse vis van commerciële soorten ('high grading') beïnvloeden, en op het effect van discarding op de nauwkeurigheid van de toestandsbeoordelingen van commercieel geëxploiteerde vissoorten.

Het onderzoek kan alleen plaats vinden met toestemming van het bedrijfsleven. Indien deze toestemming niet wordt verkregen kan niet aan de onderzoeksverplichting worden voldaan.

De Nederlandse bijdrage aan het discardonderzoek betreft een pilotstudie en wijkt met toestemming van de EC af van de vereisten beschreven in Verordening (EG) Nr. 1639/2001.

Visserijstatistiek: Tijdreeksen met gegevens over de omvang, verspreiding en samenstelling van de vangsten en de activiteiten van de vloot zijn een belangrijke bron van informatie voor het opstellen van een toestandsbeoordeling van de vis- en schaaldierbestanden en de analyse van de effecten van de visserij op deze bestanden en op de marine ecosystemen ten behoeve van beleidsadvisering. De aanvoerstatistieken registreren de onttrekkingen van de hoeveelheden vis door de visserij uit de bestanden. De activiteiten en gerichtheid van verschillende vlootsegmenten zijn mede bepalend voor het niveau van visserijdruk op de bestanden. Gegevens over de omvang, verspreiding in ruimte en tijd

van de aanvoer en visserijinspanning van de Nederlandse vloot zijn beschikbaar uit logboekgegevens (VIRIS). Gegevens over de groottesamenstelling van de aanvoer (marktcategoryen) zijn beschikbaar uit gegevens afkomstig van de visafslagen. Tevens zijn er gegevens beschikbaar over de verspreiding van de Nederlandse vloot afkomstig van satellietmonitoring van de activiteiten van de vloot. Verder worden gegevens verzameld over de samenstelling en uitrusting van de vloot (capaciteit, vistuigen, navigatie enz.). Deze gegevens worden op routine basis verzameld en toegevoegd aan tijdreeksen, welke zijn ondergebracht in diverse bestaande of nog te ontwikkelen databases.

Alle onderdelen in dit project behoren tot de categorie strikte WOT.

4.3. Onderdelen

4.3.1. Discards

Het verzamelen van discardgegevens is onderdeel van een internationaal monitorprogramma waarin alle lidstaten participeren. De verzameling van discardgegevens wordt internationaal gecoördineerd door de ICES Planning Group on Commercial Catch, Discards and Biological Sampling, PGCCDBS (februari 2004) en is ten dele een voortzetting van de activiteiten uitgevoerd in een internationaal gecoördineerd EU studiecontract "Discard Monitoring (98/097)".

boomkorvisserij: Verspreid over het hele jaar 10 weekreizen gemaakt op Nederlandse boomkorkoters. Per trip gaan er meestal twee waarnemers mee. Tenminste 60% van de trekken wordt bemonsterd. Van alle vissoorten wordt de lengtesamenstelling gemeten, discards en landings afzonderlijk. Van de commerciële soorten worden monsters verzameld en meegenomen voor het bepalen van de leeftijd. Van iedere bemonsterde trek wordt het volume en samenstelling van de benthos en de overige bijvangst bepaald. De gegevens worden naar afloop van de reis in de centrale database ingevoerd. Van iedere reis wordt een verslag gemaakt. Schattingen van de hoeveelheden discards kunnen tevens ter beschikking worden gesteld aan relevante ICES assessmentwerkgroepen.

pelagische visserij: Verspreid over het hele jaar 6 reizen (3-6 weken ieder) gemaakt op pelagische trawlers vissend in Europese wateren. Per trip gaat er 1 waarnemer mee. Tenminste 60% van de trekken wordt bemonsterd. Van alle vissoorten wordt de lengtesamenstelling gemeten, discards en landings afzonderlijk. Van de commerciële soorten worden monsters verzameld en meegenomen voor het bepalen van de leeftijd. Van iedere bemonsterde trek wordt het volume en samenstelling van de benthos en de overige bijvangst bepaald. De gegevens worden naar afloop van de reis in de centrale database ingevoerd. Van iedere reis wordt een verslag gemaakt. Schattingen van de hoeveelheden discards kunnen tevens ter beschikking worden gesteld aan relevante ICES assessmentwerkgroepen.

4.3.2. Visserijstatistiek

Met uitzondering van de categoriestatistiek, zijn de gegevens van vangsten en visserij-inspanning afkomstig van logboekgegevens in de VIRIS database. De logboekgegevens worden verstrekt door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. In het onderhavige project worden gegevens uit deze database geaggregeerd tot parameters, die een beeld geven van de ontwikkeling van de Nederlandse visserij. De gegevens worden, samen met vergelijkbare gegevens uit het buitenland, gebruikt bij de jaarlijkse toestandsbeoordeling van de visbestanden.

kwadrantenstatistiek: Voor het vaststellen en evalueren van herstelplannen, gesloten gebieden en andere technische maatregelen is het noodzakelijk dat vangst en inspannings-gegevens beschikbaar zijn op kwadrantbasis. Ook Directie Visserij stelt regelmatig vragen die alleen op basis van een kwadrantenstatistiek kunnen worden beantwoord. Indien nodig worden correcties in de gegevens aangebracht aan de hand van reisverslagen die in het kader van de marktmonitoring worden verzameld. De gegevens worden opgeslagen in Excel spreadsheets en kunnen m.b.v. pivot tabellen worden bevraagd. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de vissoorten, waarvoor de kwadrantgegevens beschikbaar worden gemaakt.

Variabelen	
COUNTRY	Land van registratie vaartuig
GEAR	vistuig (zie hieronder)
HPCLS	Motorvermogen (zie hieronder)
YEAR	Jaar van aanvoer
QUARTER	Kwartaal van aanvoer
MONTH	Maand van aanvoer
RECT	ICES trektangen
SPECIES	Soort (zie hieronder)
CATCH	Vangst in tonnen
CUE	CPUE in kg / zeedag
CUE	CPUE in tonnes / HP zeedag
EFFORT	zeedagen
HPEFFORT	HP zeedagen
VALUE	vangst x gemiddelde prijs

Vissoorten	
SOL	tong
LE	schol
COD	kabeljauw
WHG	wijting
HER	haring
MAC	makreel
HOR	horsmakreel
NEP	Nephrops
BWL	blauwe wijting
ARG	zilversmelt

Vistuigen	
OTB	Otter bodem draws
TBB	Beam draws
TBS	Beam trawls Shrimps
DRB	Boat dredges
PTB	Pair bottom trawls
SDN	Danish seines
SSC	Scottish seines
OTM	Otter midwater trawls
PTM	Pair midwater trawls
PS	Purse seiner
LL	Long lines
LLS	Long lines (set)
LLD	Long lines (drifting)
GN	Gillnets
GNS	Gillnets (standing)
GND	Gillnets (drifting)
GTR	Trammel nets
LHP	Hand- and pole-line
FPO	Pots
MIS	Other fishing gear

Motorvermogen (PK)
1-260
261-300
301-800
801-1500
1501-2000
2000-9999
other

categoriestatistiek: Aanvullend op de nationale vangststatistiek verzamelt het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek informatie over de samenstelling van de vangst in aanvoercategorieën van rondvis en platvis in de Nederlandse visafslagen. Deze gegevens zijn essentieel voor het berekenen van de lengte- of leeftijdsamenstelling van de vangst.

4.4. Producten

discards

- Van iedere discardreis wordt een reisverslag gemaakt
- database met discardgegevens

- Inbreng resultaten in de ICES Planning Group on Commercial Catch, Discards and Biological Sampling, ICES Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak.

visserijstatistiek

- Aanvullen van de gezamenlijke database van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek en het LEI met visserijgegevens afkomstig uit VIRIS
- Spreadsheets met kwadranten statistiek voor diverse vissoorten
- Jaarlijks rapport met samenvatting van de verspreiding van vangsten en visserijsinspanning in 2003
- Aanleveren van statistische informatie voor ICES assessmentwerkgroepen

algemeen

- Bijdrage aan de rapportage over 2003 naar LNV en EU volgens verplichting in de Verordening 1639/2002 (technisch rapport, deadline 31 mei 2004)
- Bijdrage aan de planning voor 2005 naar LNV en EU volgens de richtlijnen in de Verordening 1639/2002 (Nationaal programma 2005, deadline 31 mei 2004)

4.5. Samenwerking

Met betrekking tot de visserijstatistiek wordt nauw samengewerkt met het LEI. Met betrekking tot het verzamelen van discardgegevens wordt samengewerkt met visserijinstituten in de EU-lidstaten. Deze samenwerking wordt door ICES gecoördineerd.

4.6. Begroting

begroting werkplan 2004		Discarbemonstering en visserijstatistiek		
	startdatum	einddatum		
	1-1-2004	31-12-2004		
Financiering in 2004 (€)		Projectbudget (programmaged)	Cofinanciering (derden)	
		381,876	geen	
cofinancierende partij	nvt			
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt			
Raming kosten		omschrijving		totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.	
	318,886	19,818	30,182	368,886
Reiskosten	int coördinatie			11,690
materiele kosten				720
overige kosten				580
totaal				381,876

5. Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren

werkplan 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren
Projectnummer(s)	406- 3-14-12120/12122
uitvoerende instellingen	Stichting DLO, Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Projectleider	dr. C. Deerenberg
Overige medewerkers	dr. J.J. de Leeuw, drs. W. Dekker, ir. H.V. Winter, drs. I. Tulp, L.A. Schaap, J.A. van Willigen, R. J. de Jager, E. van Os-Koomen, H.J. Westerink, J.A.M. Wiegerinck
contactpersoon van de gebruikersgroep	J.J. van Dijk (Dir. Vis)

5.1. Argumentatie

Het Integrale Beheer van de Binnenwateren is het gezamenlijke beleidsterrein van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Ten aanzien van de binnenvisserij is het beleid in 1999 neergelegd in het Beleidsbesluit Binnenvisserij. Doelstellingen van dit beleid zijn te komen tot een natuurlijke visstand passend bij het watermilieu, een gezamenlijk integraal visstandbeheer door de visrechthebbenden op eenzelfde watersysteem en een duurzame visserij. Hoewel beide Ministeries een gedeelde verantwoordelijk hebben inzake het te voeren beleid (*Nota Integraal Visstandbeheer*), wordt gestreefd naar een gezamenlijke visie op de daaruit voortvloeiende onderzoeksbehoefte voor de Binnenwateren. Dit werkplan haakt daarom aan bij de in het beleid geformuleerde doelstellingen, waarin gestreefd wordt naar een hoge mate van gezamenlijkheid in beheer, onderzoek en financiering met betrekking tot de visstand in de Rijkswateren.

Het beheer van de IJsselmeervisserij wordt door overheid en bedrijfsleven gezamenlijk gedragen. Het beheer van visbestanden in de overige Binnenwateren wordt door de Rijksoverheid in vrijwel alle gevallen gedelegeerd aan Visstand-Beheers-Commissies (deels in ontwikkeling). Op basis van geactualiseerde visstandsgegevens worden beheersplannen opgesteld waarin economische benutting van schubvis mogelijk wordt (nu: buiten IJsselmeer gesplitste visrechten tussen beroep (aal) en recreatie (schubvis)). Grensoverschrijdende beheersaspecten van de aal (EU), en in kleiner verband ook van Salmoniden (Rijn Actie Programma) overstijgen de Visstand-Beheers-Commissies en zijn aan internationale regelgeving gebonden. Ook de ecologische kwaliteitsbeoordeling van de visstand is met ingang van de Europese Kaderrichtlijn Water (Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid) op het niveau van stroomgebieden aan internationale regels gebonden. Implementatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), in het bijzonder de Natte Infrastructuur, de Habitatrichtlijn en het Biodiversiteitsverdrag stellen verder de kaders voor het volgen van de ontwikkelingen in de visstand.

De basisgegevens die binnen het Vis- en Visserijonderzoek Binnenwateren worden verzameld, zijn noodzakelijk om trends te kunnen signaleren, de toestand te kunnen evalueren en beheersmaatregelen of ingrepen te kunnen toetsen. De reeksen basisgegevens die in de afgelopen decennia zijn opgebouwd zijn onontbeerlijk bij het oplossen van specifieke vraagstellingen, bijvoorbeeld zoals die binnen de bestekken 5c vismigratie en 6b selectiviteit moeten worden opgelost. Zie ook onderstaand schema (dat geen compleetheid nastreeft, zo worden bijvoorbeeld de survey-gegevens van het IJsselmeer ook gebruikt voor onderzoek naar voedsel voor vogels), waarin voorbeelden worden gegeven binnen welke thema's en vraagstellingen de basisgegevens van de verschillende programmaonderdelen worden gebruikt. Tevens is aangegeven welke gegevens worden gebruikt ten behoeve van het verschillende directies van het Ministerie van Verkeer & Waterstaat.

Programmaonderdeel	Ministerie van LNV (dir. Visserij & dir. Natuur)					V&W
	Beheer IJsselmeer Visserij	Beheer Paling-stand	Natuur beheer	Bestek 5c Vismigratie	Bestek 6b Selectiviteit	Water-beheer (RWS)
Surveys IJsselmeer Markermeer	x	x	x		x	RDIJ
Surveys Grote Rivieren		x	x	x	x	RIZA, RAP
Marktbemonstering IJsselmeer, Markermeer en Lauwersmeer	x	x			x	RIZA, RDIJ
Monitoring Salmoniden zeldzame trekvis	x		x	x		RIZA, RAP
Monitoring trekvis Afsluitdijk			x	x		RIKZ
Monitoring glasaal	x	x	x	x		RIKZ, RDIJ

5.2. Projectbeschrijving

Monitoring. Het onderzoek in dit project betreft de monitoring van de visbestanden in de Rijkswateren en legt een permanente basis voor het beleid. Het onderzoek omvat de bestandsopnames van de standpopulaties in de Grote Rivieren en het IJsselmeer, de monitoring van de Salmoniden en andere zeldzame trekvis in de Grote Rivieren en in het IJsselmeer, alsmede de intrek van glasaal langs de gehele Nederlandse kust. In de nabije toekomst zal de Europese kaderrichtlijn water sturend worden wat betreft de manier waarop de visstand gemonitord wordt en hoe de beoordeling van de ecologische toestand van meren, rivieren en overgangswateren vormgegeven wordt (met name het ontwikkelen van streefbeelden en maatlatten staat hoog op de nationale en internationale agenda).

Monitoring van de grensoverschrijdende bestanden (aal, Salmoniden) heeft tot op heden vooral in nationale kaders plaatsgevonden, maar middels mede door de EU gefinancierde projecten wordt gewerkt aan de noodzakelijke internationale coördinatie, calibratie en integratie. In 2003 heeft de EC aangekondigd voornemens te zijn een monitorprogramma voor aal in Europese wateren op te nemen in Verordening (EG) Nr. 1639/2001, zodra deze zal worden herzien.

Beheer en exploitatie: Onderzoek van de IJsselmeervisserij (door middel van marktbemonstering) verschaft de noodzakelijke minimale basis voor het (gedeelde) beheer van de visserij. Nadat in de voorgaande planperiode een routinematige evaluatie van de visserij is opgebouwd, zal in de komende periode van gedeelde verantwoordelijkheid voor het beheer, deze aanpak bestendig moeten worden en moeten worden ingepast in het Integrale beheer door de overheid. Hiervoor is het noodzakelijk dat regelmatig de exploitatiedruk zal worden vastgesteld.

5.3. Onderdelen

5.3.1. Surveys IJsselmeer en Markermeer

In het najaar (6 weken in oktober-november) zullen de lopende bestandsopnames met het onderzoeksvaartuig 'de Stern' op het IJsselmeer en Markermeer worden voortgezet. Dit onderzoek omvat zowel de bestandsopnames met de grote kuil (43 trekken) gericht op de schubvissoorten, als de opnames met de elektrokor, gericht op de aal (60 trekken) en schubvissoorten (30 trekken). De resultaten worden gebruikt bij beoordeling en advisering van de visserij op o.a. aal, spiering, baars en snoekbaars, als ook in analytische studies van de interacties tussen het waterbeheer, de visstand, de vogels en de visserij. De bestandsopnames zijn een belangrijk instrument om effecten van te verwachten veranderingen in visserijdruk te evalueren. Ook vanuit de Europese kaderrichtlijn wordt rapportage over de ecologische toestand met betrekking tot de visserij en andere menselijke invloeden vanaf 2004 verplicht. Ook vanuit de Europese kaderrichtlijn wordt rapportage over de ecologische toestand met betrekking tot de visserij en andere menselijke invloeden vanaf 2004 verplicht. Naast deze bestandsopnames wordt ook de marktbemonstering op commerciële soorten (aal, baars en

snoekbaars) gecontinueerd (zie sectie 5.3.3.). De marktmonitoring op spiering is met ingang van 2003 gestopt.

Dit programmaonderdeel werd voorheen medegefinancierd door RWS-RDIJ (50%). Deze heeft echter aangegeven, wegens budgetbeperkingen de cofinanciering in 2004 te willen stopzetten. De surveys zijn voor de helft uit het programmabudget gedekt. In de loop van 2004 zal naar contrafinanciering voor de overige helft worden gezocht. Indien geen contrafinanciering wordt gevonden kan de survey niet volgens planning worden uitgevoerd.

5.3.2. Surveys Grote rivieren.

De visstand in de Nederlandse grote rivieren wordt mede bemonsterd in het kader van het project Biologische Monitoring Zoete Rijkswateren, onderdeel van de Monitoring van de Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL) van Rijkswaterstaat (RIZA). Doel van dit project is om inzicht te krijgen in de geografische en temporele ontwikkelingen die zich voordoen in de samenstelling en relatieve omvang van de visstand. De opzet van de monitoring zal vanuit het MWTL-programma in 2004 getoetst worden op bruikbaarheid in verband met de implementatie van de kaderrichtlijn water. Daarnaast zijn deze gegevens van dienst voor (deels toekomstige) visstandbeheercommissies (VBC's) waarin beroepsvissers hengelsporters en waterbeheerders zitting hebben. Op grond van het MWTL-kader heeft het RIZA met het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek twee vierjarige contracten (2002-2006) afgesloten, voor de zogenaamde 'actieve' (met kuil en electrokor) en 'passieve' monitoring (met fuiken). Deze contracten dekken een 50% cofinanciering voor dit programmaonderdeel. Bestandsopnamen worden in het voorjaar (5 weken in maart-april) en najaar (5 weken in oktober-november) met het onderzoeksvaartuig 'de Schollevaar' uitgevoerd in 6 regio's (Beneden rivieren gebied, Gelderse poort, benedenloop Gelderse IJssel, Getijden Maas, Getijden Lek, Grensmaas) met behulp van korbvisserij en elektrische visserij in de oeverzone. Naast deze bestandsopnamen wordt door 30 beroepsvissers op verschillende locaties in de zoete Rijkswateren de vangst in fuiken geregistreerd. Deze fuikregistraties zijn met name van belang om ontwikkelingen te bepalen in commerciële aalvangsten en minder algemene vissoorten, zoals soorten die in de Habitatrichtlijn of Rode Lijst worden genoemd.

Voor dit programmaonderdeel is een cofinanciering (50%) overeengekomen met RWS-RIZA. De beoogde contractduur van deze cofinanciering is vier jaar (2002 t/m 2005).

5.3.3. Marktmonitoring IJsselmeer, Markermeer en Lauwersmeer.

De marktmonitoring van schubvis (baars en snoekbaars) vindt plaats gedurende de periode dat deze vissoorten aangevoerd worden. Dit is in het 1e en 4e kwartaal. In totaal worden 18 bemonsteringen gedaan waarbij op de afslagen van meerdere monsters van beide vissoorten, afkomstig van het IJsselmeer en Markermeer, de lengte van de vissen wordt gemeten.

lengte bemonsteringen <i>schubvis</i>	Enkhuizen	Staveren	Urk
1e kwartaal	3	3	3
4e kwartaal	3	3	3

Tevens worden van beide vissoorten in het IJsselmeer en Markermeer monsters verzameld (schubben) voor de leeftijdsbepaling.

leeftijd bemonsteringen <i>schubvis</i>	Markermeer	IJsselmeer
1e kwartaal	3	3
4e kwartaal	3	3

De visserij op aal maakt over het jaar gebruik van verschillende visserijmethoden. De bemonstering van aal vindt plaats per vistuig. De aanvoer van rode aal uit het IJsselmeer en Markermeer vindt voornamelijk plaats in de periode april-november. De aanvoer van schieraal vindt plaats in de periode september-november. Schieraal wordt ook in het Lauwersmeer bemonsterd. In deze perioden worden monsters van de diverse aanvoersorteringen genomen voor het bepalen van de lengtesamenstelling. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de marktmonitoring van aal.

lengte bemonsteringen aal	IJsselmeer	Markermeer	Lauwersmeer
kistaal	4	4	
hoekaal	4	4	
fuikaal	4	4	
schietfuikaal	4	4	
schieraal	4		3

De bevissing van spiering in de paaiperiode (vroege voorjaar) en de marktmonitoring (op lengte, leeftijd en rijpheidstadium en bijvangst) van deze soort is per 2003 stopgezet. De overwegingen, die hebben geleid tot stopzetting van deze bemonsteringen waren bezuiniging op het totale programma (surveys en marktmonitoring IJsselmeer en Markermeer) en zelfregulatie van de spieringvisserij, omdat bijvangsten bij spiering de verkoopbaarheid van de vangst sterk verminderen.

Dit programmaonderdeel werd voorheen medegefinancierd door RWS-RDIJ (50%). Deze heeft echter aangegeven, wegens budgetbeperkingen de cofinanciering in 2004 te willen stopzetten. De marktmonitoring zal in 2004 geheel uit het programmabudget worden gefinancierd.

5.3.4. Monitoring Salmoniden en zeldzame trekvisen

Sinds 1993 werden schaarse vissoorten en salmoniden door middel van een opkoopprogramma door een aantal beroepsvissers verzameld. Vanaf 1997 is het aantal meewerkende visserijbedrijven beperkt, maar wordt een nauwkeuriger registratie bijgehouden van de geleverde vangstinspanning, waardoor de informatiewaarde van de tijdreeksen aanzienlijk toenam.

Daarnaast werd op een viertal locaties op de grote rivieren m.b.v. zalmsteken door beroepsvissers gericht op salmoniden gevestigd gedurende twee perioden van 6 weken per jaar. Ook werden registraties van bijvangsten van een dertigtal beroepsvissers bijgehouden in IJsselmeer en Grote rivieren (zie sectie 5.3.2). Op deze manieren werd informatie verzameld die bijdraagt aan kennis over voorkomen en ontwikkeling van de populaties salmoniden- en andere zeldzame trekvisen in Nederland, de intrekbaarheid van zout naar zoet water en migratiemogelijkheden op de rivieren. Het onderzoek werd voor 50% medegefinancierd door Rijkswaterstaat RDIJ.

In 2003 is de externe financiering van dit projectonderdeel stopgezet. In 2004 zullen de verzamelde gegevens worden geanalyseerd en zal een afrondende rapportage worden gemaakt, gefinancierd uit de vrije ruimte van het programma.

5.3.5. Monitoring glasaal

De monitoring van de glasaalintrek langs de kust is door de ontwikkelingen op het internationale niveau in een breder daglicht komen te staan. De lopende monitoring op 12 plaatsen langs de Nederlandse kust zal worden voortgezet. Na een periode van inventarisatie om deze bemonsteringen in te passen in het in ontwikkeling zijnde internationale meetnet in het kader van een EU-programma dat eind 1999 van start is gegaan, gaat de aandacht nu uit naar standaardisatie (voor zover mogelijk) van de methoden op EU-schaal. De waarnemingen vinden plaats met een kruisnet gedurende het intrekseizoen van glasaal in de periode maart t/m mei. Alleen de locatie IJmuiden wordt door het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek zelf bemonsterd. De overige locaties worden bemonsterd door externe waarnemers welke door het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek worden geïnstrueerd en begeleid. De verzamelde gegevens worden door het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek bewerkt en in een databestand opgenomen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de na te streven bemonsteringsintensiteit.

Dit programmaonderdeel werd voorheen medegefinancierd door RWS-RDIJ (50%). Deze heeft echter aangegeven, wegens budgetbeperkingen de cofinanciering in 2004 te willen stopzetten. De monitoring zal in 2004 geheel uit het programmabudget worden gefinancierd. Knelpunt is de monitoring bij den Oever. Deze werd voorheen om niet door RWS-RDIJ uitgevoerd maar is genoodzaakt deze wegens bezuinigen te staken. De monitoring bij Den Oever wordt in 2004

voortgezet en voorlopig uit de vrije ruimte van het programma gefinancierd totdat een structurele oplossing is gevonden.

plaats	monster frequentie glasaal
Termuntenzijl	1 à 2 keer per week 3 trekken
Nieuwstatenzijl	1 à 2 keer per week 3 trekken
Lauwersoog	1 à 2 keer per week 3 trekken
Harlingen	1 à 2 keer per week 3 trekken
Den Oever	iedere nacht, verdeeld over de nacht 5 x 2 trekken
IJmuiden	1 à 2 keer per week 3 trekken
Katwijk	1 à 2 keer per week 3 trekken
Stellendam	iedere nacht 2 trekken
Kreekraksluizen	1 à 2 keer per week 3 trekken
Bergsediepsluis	1 à 2 keer per week 3 trekken
Bath	1 à 2 keer per week 3 trekken
Terneuzen	1 à 2 keer per week 3 trekken

5.3.6. Monitoring trekvis Afsluitdijk

De Afsluitdijk is een belangrijke belemmering voor de ontwikkeling van een natuurlijke visstand in het IJsselmeer, de bescherming van populaties trekvis en ontwikkelingen in de visserij (bijvoorbeeld op bot). Sinds 2000 vond een routinematige monitoring in de spuikom van de sluizen bij Kornwerderzand in samenwerking met Rijkswaterstaat RIKZ (50% financiering). Hierbij werden vissen verzameld in staande fuiken door beroepsvissers in het voorjaar en najaar (periode van intensieve trek). De monitoring werd gebruikt voor de advisering m.b.t. de visserij en de verbetering van de visstand van zoet- zout trekvis.

In 2003 is de externe financiering van dit projectonderdeel stopgezet. In 2004 zullen de verzamelde gegevens worden geanalyseerd en zal een afrondende rapportage worden gemaakt, gefinancierd uit de vrije ruimte van het programma.

5.3.7. FAME, ontwikkeling beoordelingssysteem t.b.v. EU Kaderrichtlijn Water

Gedurende de periode 2002-2004 wordt door Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek geparticipeerd in het EU-project FAME: 'Development, Evaluation and Implementation of a Standardised Fish-based Assessment Method for the Ecological Status of European Rivers. A Contribution to the Water Framework Directive'. Binnen dit project wordt voor de EU-Kaderrichtlijn Water in samenwerking met 14 EU-partners een beoordelingssysteem voor rivieren aan de hand van de visfauna ontwikkeld. Standaardisatie van methodieken, interpretatiekracht van metrieken (zoals voor de visserijdruk op een ecosysteem en voor biodiversiteit) en aansluiting bij bestaande monitoringsreeksen staan hierbij centraal. Bestaande datasets, waaronder de monitoringdata uit Nederland die gedurende 1997-2001 zijn verzameld (zie sectie 5.3.2), worden hierbij gebruikt voor calibratie van beoordelingssystemen en voor vergelijkende testen tussen laboratoria, riviertypen en monstermethodieken op internationale schaal. De contrafinanciering van dit project is afkomstig uit de vrije ruimte van programma 406. Het onderzoek zal in 2004 worden afgesloten.

5.4. Overzicht benodigde vaartijd in 2004

In de onderstaande tabel zijn het aantal vaarweken voor dit opgenomen welke in het werkplan voor 2004 zijn opgenomen. Het aantal vaarweken en de periode waarin ze beschikbaar zijn moeten zijn opgenomen en overeen komen met het algemeen vaarplan voor 2004 welke afzonderlijk van het werkplan wordt opgemaakt.

maand survey	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	oct	nov	dec
IJsselm.										S: 2	S: 4	
Grote Riv			Sc: 3	Sc: 2						Sc:3	Sc: 2	

vaartijd in weken, T: Tridens, I: Isis, S: Stern, Sc: Schollebaar, C: charter

Indien in de loop van 2004 de Stern uit de vaart wordt genomen, dient een vervangend schip beschikbaar gesteld te worden voor het uitvoeren van de IJsselmeerbemonstering.

5.5. Producten

Jaarrapportages monitoring:

Hierin wordt een verantwoording gegeven van de gerealiseerde uitvoering, wordt een overzicht gegeven van de verzamelde data en worden eventuele opvallende trends gesignaleerd:

- Jaarrapport "Vismonitoring IJsselmeer en Markermeer", waarin de surveys en de marktmonitoring van IJsselmeer en Markermeer zijn opgenomen.
- Jaarrapport "Actieve Vismonitoring Zoete Rijkswateren", waarin de survey op de grote rivieren is opgenomen
- Jaarrapport "Passieve Vismonitoring Zoete Rijkswateren", waarin de fuikregistratie op 30 locaties in de zoete rijkswateren en de salmoniden-monitoring op de grote rivieren is opgenomen.
- Eindrapportage "Zeldzame vissen in het IJsselmeergebied", waarin de resultaten van het opkoopprogramma van zeldzame trekvis in het IJsselmeergebied worden gepresenteerd.
- Jaarrapport "Glasaal-intrek", waarin de monitoringsgegevens van glasaal langs de Nederlandse kust worden gepresenteerd.
- Eindrapportage "Diadrome vis Westelijke Waddenzee", waarin de resultaten van de passieve monitoring aan de buitenzijde van de Afsluitdijk worden gepresenteerd.

Eindrapporten FAME:

- Development of a river-type classification system (D1)
- Compilation and harmonisation of fish species classification (D2)
- Defining Reference Conditions (D3)
- Metric Selection and Sampling Procedures for FAME (D 4 - 6)
- Software en handleiding voor monitoring en beoordeling stromende wateren dat Europa-breed toepasbaar is
- Database FIDES (Fish Database of European Streams)

Centrale database met digitaal beschikbare basisdata

Alle verzamelde gegevens worden ingevoerd in de centrale database van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek. Tevens draagt dit instituut zorg voor het onderhoud van deze database, zodat de basisgegevens die in het verleden zijn verzameld permanent beschikbaar zijn voor analyses en evaluaties ten behoeve van andere projecten in opdracht van het LNV of ten behoeve van *ad hoc* beleidsadviesing. Daarnaast kunnen deze gegevens ook worden ingezet ten behoeve van vraagstellingen van Rijkswaterstaat, EU-onderzoek en derden.

Kennisoverdracht

In overleg met de contactpersoon van Dir. Vis en op initiatief van zowel LNV, de programmaleider als de projectleider, kan door middel van presentaties door medewerkers van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek, nota's, of projectrapporten waarbij monitoringsgegevens zijn gebruikt kennis worden overgedragen, alsmede *ad hoc* adviesing voor actuele vraagstellingen of problemen worden gegeven.

5.6. Samenwerking

Alterra, LEI, Rijkswaterstaat: RIZA, Regionale Directie IJsselmeergebied, andere regionale directies, Internationale zusterinstituten (Europees verband).

5.7. Begroting

begroting werkplan 2004			Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren			
			startdatum		einddatum	
			1-1-2004		31-12-2004	
Financiering in 2004 (€)			Projectbudget (programmaged)		Cofinanciering (derden)	
			283,174		226,296	
cofinancierende partij			RIZA, EU			
commitment	BC	voor	ja/nee/nvt			
contrafinanciering						
Raming kosten			omschrijving			totaal
Personele (dagen x tarief)		kosten	assistent	onderzoeker	senior ond.	
			324,909	59,600	53,582	438,090
Reiskosten						1,019
materiele kosten						5,379
overige kosten			hoofdzakelijk vergoeding diensten derden			64,982
totaal						509,469

6. Monitoring schelpdierbestanden

werkplan 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Monitoring schelpdierbestanden
Projectnummer(s)	406-3-02-12080
uitvoerende instellingen	Stichting DLO, Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Projectleider	dr. J. Craeymeersch
Overige medewerkers	dr. T. Bult, dr. P. Kamermans, drs. B. Kater, J. Kesterloo, J. Perdon, E. Brummelhuis, J.J. Allewijn, D. Baars
contactpersoon van de gebruikersgroep	ir. R.L.P. Lanfers (Dir. Vis)

6.1. Argumentatie

Uitgangspunt van het Nederlands beleid ten aanzien van de exploitatie van schelpdieren is dat beperkende maatregelen voor de visserij zoveel mogelijk moeten worden toegesneden op de natuurdoelstelling, waarbij een evenwichtige afweging tussen economische belangen en natuurbelang noodzakelijk is waar het gaat om de "omvang" van bepaalde maatregelen.

Het wettelijk kader is vastgelegd bij het aanwijzen van Waddenzee (1981) en Oosterschelde (1990) als staatsnatuurmonument, het onder de werking brengen van Waddenzee (1993) en Oosterschelde(?) van de Nb-wet, het aanwijzen van de Waddenzee (1991), Oosterschelde (1989), de Voordelta (2000) en de platen en de slikken van de Westerschelde (2000) als speciale beschermingszones inzake het behoud van de Vogelstand, en het opnemen van de Waddenzee, de Oosterschelde, de gehele Westerschelde en de Voordelta als speciale beschermingszone voor natuurlijke habitats op grond van de Europese Habitatrichtlijn (februari 2003). Ook een deel van de Noordzeekust (boven Waddeneilanden en bij Noord-Holland) is in maart 2000 aangewezen als speciale beschermingszone, de zogenaamde externe werking van de Nb-wet. Dit gebied is in 2003 ook opgenomen als speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn. Voor de Westerschelde is in 1996 een beleidsbesluit vastgelegd waarbij de visserij in het algemeen en de (mechanische) kokkelvisserij in het bijzonder gereguleerd zijn.

In de praktijk bestaat het beleid uit het in stand houden van een aantal permanent voor de visserij gesloten gebieden en het jaarlijks vaststellen van vangsthoeveelheden voor de visserij, afhankelijk van de aanwezige natuurlijke hulpbronnen, rekening houdend met voedselbehoefte van die hulpbronnen afhankelijk "natuur" (lees vogels). Het in 1993 ingezette beleid van voedselreservering is laatste in oktober 2000 bijgesteld ((Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001, 27 400 XIV, nr. 11). Dit houdt in dat volgende beperkingen aan de schelpdiervisserij worden opgelegd in jaren met schaarste aan schelpdieren. Er wordt 18.6 miljoen kilo kokkel-, mossel- en Spisulavlees gereserveerd als voedsel voor vogels (eidereenden, scholeksters) in de Waddenzee, waarvan 10 miljoen kg in het litoraal (mossels, kokkels) en 8.6 miljoen kg in het sublitoraal (Spisula, mossels, mokkels). Dat wil zeggen dat wordt uitgegaan van de uitwisselbaarheid van bestanden en reservering in zowel sub- als litoraal. Voor de Oosterschelde is dit 4.1 miljoen kg kokkelvlees voor ongeveer 45.000 scholeksters. In de Westerschelde wordt 4 miljoen kg versgewicht gereserveerd in het kader van het beheersplan Westerschelde. In de Nederlandse Kustzone wordt, naast de hierboven genoemde reservering voor eidereenden in de Waddenzee, sinds 2000 5 miljoen kg spisulavlees gereserveerd voor 65.500 zwarte zee-eenden. Vermeld TMAP. In het kader van het trilateraal waddenoverleg tussen Duitsland Denemarken en Nederlanden zijn afspraken gemaakt over monitoring van mosselbanken. Opzoeken ministersconferentie en Trilateraal Monitor Assessment Programme (TMAP)

6.2. Projectbeschrijving

Het monitoren van de schelpdierbestanden legt een permanente basis voor het beleid. Het onderzoek is erop gericht door middel van bestandsopnamen met onderzoeksvaartuigen en eventueel uit de lucht (luchtobservaties en -fotografie) volgens vooraf vastgestelde bemonsteringsschema's de numerieke en ruimtelijke verspreiding en samenstelling van de schelpdierbestanden in de Nederlandse kustwateren en het Nederlandse deel van het Continentale Plat vast te leggen. Vangstgegevens (aan-

voerstatistieken, enquêtes) worden verzameld ter aanvulling van bestandsopnamen en voor de evaluatie van het beleid en visplannen. Op grond van de resultaten van dit onderzoek worden vangstverwachtingen en visplannen voor en/of door de verschillende sectoren in de schelpdiervisserij opgesteld.

Het voorliggende werkprogramma is conform de programmabeschrijving welke voor de periode 2002-2005 is vastgesteld en wijkt daarom niet af van het voorgaande jaar. Er is daarbij aangenomen dat financiering (incl. beschikbaar stellen van schepen) vanuit de sectoren en LNV wordt voortgezet. Eind 2003 vindt een evaluatie plaats van het Nederlandse schelpdierbeleid. Wanneer deze evaluatie er toe leidt dat een bijstelling van het onderzoeksprogramma noodzakelijk is kan het voorliggende werkprogramma worden gewijzigd.

Alle onderdelen in dit project behoren tot de categorie strikte WOT.

6.3. Onderdelen

6.3.1. Bestandsopnamen mosselen

sublitoraal Waddenzee en Oosterschelde (voorjaar): In opdracht van de PO-mosselen zal in het voorjaar van 2004 het mosselbestand op wilde banken in het sublitoraal van de Waddenzee en (voor zover aanwezig) in de Oosterschelde worden geïnventariseerd. De inventarisatie vindt plaats vanaf een gecharterd kokkelvaartuig en betreft ca 600 monsterpunten over het onderzoeksgebied verdeeld volgens een gestratificeerd grid.

litoraal Waddenzee (voorjaar): Bestandsopnamen in het voorjaar van mosselen op droogvallende platen in de Waddenzee worden sinds 1999 gecombineerd met de bestandsopnamen op kokkels. Mosselbanken worden voorafgaand eerst in kaart gebracht vanuit de lucht, visueel en op basis van luchtfoto's. Te voet worden de banken vervolgens ingemeten met plaatsbepalingapparatuur (GPS) en vinden metingen plaats betreffende de leeftijdsopbouw, substraat, hoogteligging etc. Biomassaschattingen vinden plaats op dezelfde wijze als voor kokkels, waarbij het monstergrid in gebieden met mosselen wordt verdicht. De gegevens over de mosselbanken worden tevens ingebracht in de TMAP database.

percelen in de Oosterschelde (voorjaar): De omvang van het mosselbestand op kweekpercelen in de Oosterschelde zal in 2004 worden geïnventariseerd vanaf het RV "Schollevaar" met een bodemhapper. In totaal worden in 3 weken ca 500 monsterpunten bezocht. Het onderzoek vindt plaats in het kader van vragen van LNV omtrent de draagkracht voor schelpdierkweek en met betrekking tot de depletie van schelpdierlarven door filterende mosselen en de mogelijke gevolgen daarvan voor bijvoorbeeld de broedval van kokkels in de Oosterschelde.

Oosterschelde en Waddenzee (najaar): In opdracht van en in samenwerking met de PO-mosselen zal in het najaar van 2004 met een mosselvaartuig het mosselbestand in de Waddenzee en (voor zover aanwezig) in de Oosterschelde worden geïnventariseerd. Het gaat om een globale inventarisatie met een duur van ca 3 weken. Het sublitoraal wordt afgezocht met een mosselkor. Droogvallende platen zullen te voet worden bezocht, voorafgegaan door een verkenning vanuit de lucht. Tot op heden is deze bestandsopname kwalitatief en geeft naast een globale bestandsschatting op basis van expert judgement, inzicht in de ligging van mosselbanken en de omvang van nieuwe zaadval. Voor het visplan voor de najaarszaadvisserij zijn bestandsschattingen zoals die tot nu toe zijn gemaakt afdoende.

6.3.2. Bestandsopnamen kokkels

De kokkelinventarisatie vindt plaats in het voorjaar (april-juni), kwantitatief met een daartoe speciaal ontwikkeld monsterscheepje vanaf rubberboten en met een aangepaste zuigkor vanaf ter beschikking gestelde kokkelvaartuigen. De bemonstering wordt uitgevoerd volgens een gestratificeerd grid op ca 450 monsterpunten (Oosterschelde), ca 250 (Westerschelde) en ca 1500-2000 (Waddenzee).

Het veldwerk in de Westerschelde wordt gedaan door medewerkers van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek en de bemanning van het RV "Schollevaar". Het veldwerk in de Oosterschelde en Waddenzee wordt uitgevoerd in samenwerking met ambtenaren van LNV (de Directies Vis, Noord en

Noordwest). De voorjaars-inventarisatie in de Waddenzee is geïntegreerd met de inventarisatie van droogvallende mosselbanken en deels gefinancierd door de PO-mosselen en PO-kokkels. In de Voordelta is de bestandsopname gecombineerd met de bestandsopname naar strandschelpen vanaf een kokkelvaartuig. De bemonstering wordt uitgevoerd volgens een gestratificeerd grid.

6.3.3. Bestandsopnamen strandschelpen

Het betreft hier onderzoek naar bestanden van halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*) en andere schelpdieren in de Nederlandse 12 mijlszone en in de Voordelta. Het onderzoek in de ondiepere delen van de Voordelta zal worden uitgevoerd met een door de PO-kokkels ter beschikking gesteld kokkelvaartuig. In het resterende gebied wordt met het RV "Isis" gevist. Er wordt gemonsterd wordt met een aangepaste zuigkor cq. met een "schaaf" (speciaal voor het bemonsteren van schelpdieren ontwikkelde sleepkor). In totaal zijn 8 weken vaartijd gepland (6 weken Isis, 2 weken kokkelvaartuig). Voor een efficiënte verdeling van de zoekinspanning is het onderzoeksgebied verdeeld in een aantal strata: gebieden met een verschillende kans of verwachting op het voorkomen van strandschelpen (en kokkels).

6.3.4. Vangststatistiek

De vangststatistiek omvat het verzamelen van gegevens betreffende de 1) aanvoer van consumptiemosselen (bron: aanvoerstatistieken PV-mosselkantoor), 2) vangsten in de mosselzaadvijsserij. (bron: PV-mosselkantoor), 3) aanvoer van kokkels. (bron: enquête van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek onder kokkelvisserij), 4) aanvoer van strandschelpen (bron: Productschap Vis) en de 5) visserij-inspanning mosselzaad- en kokkelvisserij op basis van black-box registraties. (bron: DCI, na toestemming van PO's kokkels en mosselen)

6.3.5. Overige activiteiten

Onder de overige activiteiten die onder dit project vallen de advisering van LNV alsmede de dataverwerking en opslag van de uitkomsten van de hierboven beschreven inventarisaties.

6.4. Overzicht benodigde vaartijd in 2004

In de onderstaande tabel zijn het aantal vaarweken voor dit opgenomen welke in het werkplan voor 2004 zijn opgenomen. Het aantal vaarweken en de periode waarin ze beschikbaar zijn moeten zijn opgenomen en overeen komen met het algemeen vaarplan voor 2004 welke afzonderlijk van het werkplan wordt opgemaakt.

maand survey	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	oct	nov	dec
kustzone				I2	I4	C2						
Kok WS				Sc2	Sc3			Sc2	Sc2			Sc2
Kok OS												
Mos OS					Sc1	Sc3		Sc1				
Mos WZ			C4	C3					C3		C1	
Kok WZ					C4							

vaartijd in weken, T: Tridens, I: Isis, S: Stern, Sc: Schollebaar, C: charter

6.5. Producten

- Rapportage van de bewerking van de gegevens van de bestandsopnamen voor mossels, kokkels en strandschelpen in 2004
- databases met gegevens van de bestandsopnamen en visserijstatistiek
- reisverslagen
- voorlichting van de sector en publiek over (de resultaten van) het onderzoek in de vakpers en websites van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek en CVO (is ondergebracht in het project "Communicatie").

- diverse bewerkingen van gegevens t.b.v. ecosysteemonderzoek en publicaties (valt buiten dit programma)

6.6. Samenwerking

Met betrekking tot de bestandsopnamen wordt nauw samengewerkt met de schelpdiersectoren, die het onderzoek mede financieren en schepen ter beschikking van het onderzoek stellen. Binnen DLO wordt samengewerkt met Alterra.

6.7. Begroting

begroting werkplan 2004		Monitoring schelpdierbestanden		
	startdatum	einddatum		
	1-1-2004	31-12-2004		
Financiering in 2004 (€)		Projectbudget (programmaged)	Cofinanciering (derden)	
		296,811	351,329	
cofinancierende partij	PO Mossel, PO Kokkel			
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt			
Raming kosten		omschrijving		totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.	
	207,801	166,847	10,553	392,701
Reiskosten				7,700
materiele kosten	grotendeels vistuigen			36,600
overige kosten	chartervaartuigen (kosten derden)			211,140
totaal				648,141

7. Kenniscirculatie

werkplan 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Kenniscirculatie
Projectnummer(s)	406-3-11-12160
uitvoerende instellingen	Stichting DLO, Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Projectleider	ir. A.V. Baerveldt
Overige medewerkers	
contactpersoon van de gebruikersgroep	ir. L.R.M. Lomans (Dir. Vis)

7.1. Argumentatie

De kaderbrief 2004 geeft aan dat een versterking van de kenniscirculatie en een betere benutting van kennis noodzakelijk is, in het bijzonder in een tijd waarin de middelen voor ontwikkeling van kennis verder worden beperkt. LNV wil het budget dat voor circulatie van DLO-onderzoekskennis beschikbaar is (ca. 5% van het onderzoeksbudget), efficiënter en effectiever inzetten, zodat het proces op een kwalitatief hoger niveau wordt getild.

7.2. Projectbeschrijving

Kenniscirculatie is altijd een vanzelfsprekend onderdeel geweest van alle projecten die in dit programma worden uitgevoerd. De belangrijkste reden voor het verzamelen van kennis is immers het scheppen van de mogelijkheid om de overheid te adviseren. Tot op heden is deze kennisoverdracht hoofdzakelijk gericht op de overheid (LNV, VWS en de EU). Tevens is in het verleden aandacht gegeven aan het voorlichten van de betrokken sector en andere stakeholders in de visserij. Vanaf 2004 wordt aan de kenniscirculatie in dit programma vorm gegeven in een afzonderlijk project. De onderdelen in de afzonderlijke projecten, die betrekking hebben op kenniscirculatie, zijn naar dit project overgeheveld met uitzondering van de biologische advisering. De advisering van de beheerder ten aanzien van het beheer van de visserij is immers het hoofddoel van dit programma. Daarnaast worden een aantal nieuwe activiteiten geïnitieerd die de in het programma vergaarde kennis aan een breder publiek kenbaar maken. Hierbij wordt rekening gehouden met bestaande activiteiten, die in andere programma's/projecten plaatsvinden om overlap te voorkomen.

7.3. Onderdelen

Zowel de Tweede Kamer als het Europees Parlement hebben in het verleden aangegeven dat de communicatie tussen de visserijsector en de visserijbiologen moet worden verbeterd in de verwachting dat hiermee het draagvlak voor het onderzoek en beleidsbeslissingen kan worden vergroot. Dit naar aanleiding van, vaak boze, reacties van de sector op de adviezen die als beperkend op hun bedrijfsvoering wordt ervaren. In 2002 heeft het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek samen met het Productschap Vis en Directie Visserij van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit het zogeheten "F-project" opgestart. Dit project de communicatie en onderling begrip tussen de onderzoekers en de sector te verbeteren door het geven van voorlichting, onderwijs en samenwerking in de vorm van het gezamenlijk verzamelen van gegevens en ontwikkelen van modellen. Het is een nationaal project en er is op dit moment geen directe behoefte om in programma 406 aanvullende initiatieven te ontwikkelen.

7.3.1. North Sea Commission Fisheries Partnership.

Ook op internationaal niveau zijn er initiatieven om de communicatie tussen visserijsector en onderzoeker binnen de visserijsector te verbeteren. Het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek participeert in de North Sea Commission Fisheries Partnership (NSCFP). De NSCFP is een forum waarin vissers en wetenschappers uit landen rond de Noordzee bij elkaar zijn gebracht met de bedoeling

wederzijds het onderling begrip te versterken, betrekkingen te verbeteren en samenwerking te stimuleren. Discussies en uitwisseling van informatie vinden plaats over onderwerpen van gezamenlijk belang zoals de toestand van de visbestanden, maatregelen welke betrekking hebben op de visserij, actuele problemen en de toekomst. De deelnemers worden gestimuleerd vrijuit over alle onderwerpen te spreken en informatie uit te wisselen. Recentelijk zijn projecten opgestart waarin de sector deelneemt aan de 'review' van wetenschappelijke informatie waarop de biologische advisering is gebaseerd en is een voorstel geformuleerd voor de vormgeving van Regionale adviesraden (Regional Advisory Councils: RAC's) naar aanleiding van de intentie van de EC om deze raden in te stellen (Verordening 2371/2002 van de Raad). De activiteiten zullen in 2004 worden voortgezet.

7.3.2. Tevredenheidsmeting

De producten die in dit programma worden geleverd worden gebruikt bij het vaststellen van het (internationale) visserijbeleid door de (internationale) overheden. Op nationaal niveau is de beoordeling van het programma door de begeleidingscommissie en DWK de belangrijkste graadmeter. Op internationaal niveau laat de EC de relevante onderdelen van het programma door een team van onafhankelijke experts beoordelen. Aan de hand van het commentaar wordt, op verzoek van de EC, het programma zonodig bijgesteld. Ten aanzien van externe opdrachtgevers en medefinanciers wordt zal een formulier worden ontwikkeld om de tevredenheid te meten

7.3.3. Publiekelijke toegankelijkheid van de onderzoeksresultaten

In 2003 hebben de Raad van Bestuur van Wageningen UR en de Bestuursraad van LNV afgesproken dat de informatie uit de onderzoeksprogramma's beter toegankelijk worden gemaakt. Dit heeft geleid tot het ontwikkelen van een centrale internetontsluiting van informatie over de kennis uit de programma's en het voornemen een aantal thematische nieuwsbrieven uit te brengen.

Er behoeft verbetering in de voorlichting van het publiek via de website. In 2003 is een aanvang gemaakt met de ontwikkeling van een nieuwe website van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek. In 2004 zal ook een website voor het Centrum voor Visserijonderzoek worden gemaakt. Voor deze sites zullen pagina's worden ontwikkeld waarin de projectonderdelen van het programma zullen worden gepresenteerd met een verwijzing naar de meest recente resultaten van deze projectonderdelen. Deze websites zullen ook via de centrale internetontsluiting kunnen worden benaderd.

Verder wordt door middel van artikelen in de vakpers de sector en overige belangstellenden geïnformeerd over een selectie van de resultaten van het onderzoek. Voor de adviezen die worden gegeven ten behoeve van de visserij, welke in internationaal verband tot stand komen bestaat grote belangstelling bij de sector in de media en. Op verzoek van LNV worden deze adviezen door de wetenschappers aan de belanghebbenden gepresenteerd en nader toegelicht. Gezien de impact die de adviezen kunnen hebben op de besluitvorming ten aanzien van het beheer van de visserij vereist dit grote zorgvuldigheid. Voor de presentatie van de adviezen wordt per gelegenheid een communicatieplan opgesteld. Dit plan omvat alle activiteiten die betrekking hebben op de presentatie, de voorbereiding hiervan en de publicatie van de resultaten via de media..

7.3.4. Toegankelijkheid van resultaten voor LNV

De resultaten van het programma worden vastgelegd in voortgangsrapportages, wetenschappelijk publicaties, verslagen etc.. Resultaten en adviezen worden gepresenteerd in de vorm van nota's en rapporten en veelal mondeling toegelicht. Adviezen die in internationaal verband tot stand komen worden altijd zowel schriftelijk als mondeling toegelicht. Daarnaast vindt met regelmaat overleg plaats tussen onderzoekers en diverse kennisgebruikers over de tussentijdse onderzoeksresultaten en worden presentaties verzorgd. Het overleg vindt zowel gestructureerd plaats als op *ad hoc* basis.

Door middel van een elektronisch archiveringsstelsel, zou de toegang tot resultaten van het onderzoek (inclusief historische) en overige relevante documenten voor LNV medewerkers aanzienlijk kunnen worden verbeterd. Gedacht wordt aan een stelsel vergelijkbaar met het intranet dat operationeel is binnen Wageningen UR. Agronet is een vergelijkbaar stelsel. Voorgesteld wordt om binnen Agro-net een koppeling te maken naar een elektronisch archief van documenten welke door het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek actueel wordt gehouden.

7.3.5. Accountmanagement

Het accountmanagement ten aanzien van LNV is opgenomen in het strategisch jaarplan van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek. De directeur van dit instituut overlegt eens per kwartaal met het MT van Directie Vis over de ontwikkelingen op hoofdlijnen. Over de LNV programmering is overleg tussen 2 programmaleiders (Van Beek voor WOT programma's en A.D. Rijnsdorp voor de overige programma's met de kenniscoördinatoren van Directie Vis en EC. Projectleiders hebben regulier overleg met betrokken beleidsambtenaren van Directie Vis. Het accountmanagement richting LNV wordt op ASG niveau gedeeld in het LNV-accountteam, waarin A.D. Rijnsdorp zitting heeft. Ten aanzien van het accountmanagement worden in dit project geen afzonderlijke activiteiten ontwikkeld.

7.3.6. Kennisontwikkeling in internationaal verband

In internationaal verband wordt via het ICES netwerk sturing gegeven aan de ontwikkeling en instandhouden van kennis die noodzakelijk is om kennisvragen op verschillende onderzoeksterreinen (visserij, aquacultuur, marien ecosysteem, habitat, techniek) te kunnen beantwoorden. Dit gebeurt in "ICES Science Committees" die jaarlijks eenmaal vergaderen tijdens de Annual Science Conference van ICES. Naast de coördinatie van onderzoek worden ook nieuwe initiatieven verder ontwikkeld. De Nederlandse bijdrage aan dit proces is ondergebracht in dit project.

7.4. Producten

- Ontwikkeling en aanpassing websites van Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek en CVO
- Voorlichting via vakbladen, pers, tv, radio en internet
- Ontwikkeling van een elektronisch archief t.b.v. LNV medewerkers
- deelname aan en ontwikkeling van NSCFP activiteiten

7.5. Begroting

begroting werkplan 2004		Kenniscirculatie			
		startdatum	einddatum		
		1-1-2004	31-12-2004		
Financiering in 2004 (€)		Projectbudget (programmaged)	Cofinanciering (derden)		
		84,167	geen		
cofinancierende partij	nvt				
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt				
Raming kosten		omschrijving			totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.		
	16,019	13,103	44,745		73,867
Reiskosten					200
materiele kosten					100
overige kosten					10,000
totaal					84,167

8. Vrije ruimte

werkplan 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Vrije ruimte
Projectnummer(s)	406-3-11-12170
uitvoerende instellingen	Stichting DLO, Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Projectleider	drs. F.A. van Beek
Overige medewerkers	
contactpersoon van de gebruikersgroep	ir. L.R.M. Lomans (Dir. Vis)

8.1. Argumentatie

De vrije ruimte van het programma is begroot op 5% van het programmaprojectbudget en is bedoeld als financiële buffer voor het oplossen van knelpunten van LNV, die zich in de loop van 2004 kunnen voordoen. Naar aanleiding van een aantal extra taken, waarbij geen rekening is gehouden bij het vaststellen van het budget van het programma, is in overleg met de BC en DWK is overeengekomen deze vooralsnog uit de vrije ruimte te financieren.

8.2. Projectbeschrijving

De vrije ruimte wordt als afzonderlijk project beheerd. De onderdelen in die hierin zijn ondergebracht zijn echter inhoudelijk verwant aan de overige projecten.

8.3. Onderdelen

8.3.1. Evaluatie scholbox.

zie sectie 1.3.5

8.3.2. Quality Status report Waddenzee

zie sectie 1.3.4

8.3.3. Monitoring Salmoniden en zeldzame trekvissen

zie sectie 5.3.4

8.3.4. Monitoring trekvis Afsluitdijk

zie sectie 5.3.6

8.3.5. Herstelplan voor Noordzee schol

zie sectie 1.3.6

8.3.6. Management plan voor paling

zie sectie 1.3.7

8.3.7. Monitoring glasaal (den Oever)

zie sectie 5.3.5

8.4. Producten

- zie projecten waar de onderdelen zijn beschreven

8.5. Begroting

begroting werkplan 2004	Vrije ruimte			
	startdatum	einddatum		
	1-1-2004	31-12-2004		
Financiering in 2004 (€)	Projectbudget (programmaged)	Cofinanciering (derden)		
	325,400	geen		
cofinancierende partij	nvt			
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt			
Raming kosten	omschrijving			totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.	
	0	63,877	40,102	103,979
Reiskosten				2,026
materiele kosten				0
bemonstering glasaal den Oever				35,000
totaal				141,005 ⁴

⁴ De overige ruimte is nog niet gealloceerd